

Miljösamverkan
Sverige

Tillsynsutbildning i ny tappning

En förstudie

2019-10-09

Länsstyrelserna

**Miljösamverkan
Sverige**

Huvudmän

Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Jordbruksverket samt Havs- och vattenmyndigheten

Webbplats

www.miljosamverkansverige.se

E-postadress

miljosamverkansverige@lansstyrelsen.se

Rapportnummer

Innehållsförteckning

1. FÖRORD	5
2. OM PROJEKTET "TILLSYNSUTBILDNING I NY TAPPNING"	6
Bakgrund	6
Syfte	6
Mål	6
Målgrupp	6
Genomförande av projektet	7
3. UTBILDNINGENS UPPLÄGG OCH INNEHÅLL.....	8
Grundutbildning	8
Fördjupning miljöfarlig verksamhet.....	8
Fördjupning vattenverksamhet	9
Fördjupning naturvård	9
Fördjupning förorenade områden	9
Förslag på fler fördjupningsområden.....	10
4. GENOMFÖRANDE AV UTBILDNINGEN.....	11
Förslag på genomförande	11
Centrala myndigheter	11
Högskola/universitet	11
Miljösamverkan Sverige	11
En kombination av flera genomförare.....	11
Vilka utbildningar finns redan idag?.....	11
En kombination av webbutbildning och fysisk utbildning	12
Hur arbetar andra aktörer och centrala myndigheter med webbutbildningar?	12
Boverket.....	12

Livsmedelsverket	13
Arbetsmiljöverket	13
IPS (Intressentföreningen för processsäkerhet som ordnar webbutbildningar för bla Sevesohandläggare)	13
5. SAMVERKAN MED BERÖRDA.....	14
6. SLUTSATSER/FÖRSLAG PÅ FORTSÄTTNING	15
7. SYNPUNKTER PÅ FÖRSTUDIEN.....	16
8. BILAGOR	17

1.Förord

Miljösamverkan Sverige har gjort en förstudie om hur en webbaserad tillsynsutbildning ska kunna genomföras genom projektet ”Tillsynsutbildning i ny tappning”. Projektet startade i september 2018 och avslutades i oktober 2019.

Projektledare för projektet är Sara Wahrby.

Till projektet har det knutits en referensgrupp. I referensgruppen har följande personer deltagit:

Britta Munksten, Länsstyrelsen Jämtland
Cecilia Cederborg, Länsstyrelsen Gotland
Mikael Lundberg, Länsstyrelsernas nationella Sevesosamordnare
Klas Köhler, Länsstyrelsernas nationella samordnare förorenade områden
Arijana Alagic Tovesson, Länsstyrelsen Blekinge
Sandra Stang, Länsstyrelsen Örebro
Gary Malmborg, Länsstyrelsen Västernorrland
Tomas Waara, Naturvårdsverket
Maria Vidarve, Naturvårdsverket
Per-Olof Kättström, Tranås kommun
Carina Lif, Miljösamverkan Sverige
Linnea Andersson, Mjölby/Boxholms kommuner
Karin Edoff, Norrköpings kommun
Jenny Alpéus, Norrköpings kommun
Anna Karlsson, Uddevalla kommun

För innehållet svarar endast Miljösamverkan Sverige.

2.Om projektet ”Tillsynsutbildning i ny tappning”

Bakgrund

Miljösamverkan Sverige har vid ett flertal tidigare tillfällen arrangerat en nationell tillsynsutbildning i miljöbalkstillsyn. Senast var i oktober 2015. Utbildningen har enligt utvärderingarna varit mycket uppskattad av kursdeltagarna. Det har inkommit önskemål till Miljösamverkan Sveriges styrgrupp att utbildningen ska starta upp igen då det är många nya handläggare som skulle behöva gå kursen. Det finns dock goda skäl att utveckla tillsynsutbildningen till att bli ett webbaserat utbildningspaket. I förlängningen är det också resurseffektivt då utbildningen alltid finns tillgänglig för ny personal, endast valda delar kan uppdateras vid behov samt att upplägget möjliggör att centrala myndigheter bidrar med avsnitt i utbildningen. En webbaserad utbildning kan också med fördel fånga upp och samla redan befintliga webinarier in i utbildningspaketet.

Syfte

Syftet med projektet är att:

- Verka för en kostnadseffektiv tillsynsutbildning för länsstyrelsehandläggare och kommunala miljöinspektörer.
- Bidra till att den miljötillsyn som bedrivs blir mer likvärdig, att yrkesidentiteten stärks och tillsynen blir mer professionell.
- Sätta fokus på vikten av tillsynsarbete och ge det arbetet ökad status.

Mål

- Ta fram ett koncept och förslag på genomförande av en nationell webbaserad utbildning i miljöbalkstillsyn. Konceptet ska kunna ligga till grund för beslut om projektmedel att realisera utbildningen.
- Samverka det framtagna konceptet med berörda centrala verk, Länsstyrelserna, kommuner och SKL.
- Identifiera Miljösamverkan Sverige, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheternas roller för att kunna genomföra, finansiera och förvalta en webbaserad utbildning.

Målgrupp

Målgruppen för en webbaserad utbildning i miljöbalkstillsyn är yrkesverksamma miljöhandläggare på Länsstyrelserna och kommunernas miljöinspektörer.

Genomförande av projektet

Projektet startades i september 2018. Eftersom det inte funnits någon projektgrupp i detta projekt handlades en konsult upp för att ta fram ett förslag på innehåll i utbildningen och ett förslag på upplägg. JP Infonet AB vann upphandlingen och de tog under november 2018 till mars 2019 fram ett förslag på innehåll i utbildningen. Under hösten 2018 gjordes en undersökning av hur andra aktörer och centrala myndigheter genomför webbutbildningar. Under mars till maj 2019 har förslaget på innehåll i utbildningen tillsammans med idéer över hur utbildningen skulle kunna genomföras samverkats med kommuner, Länsstyrelser och centrala myndigheter. Under våren har också en översiktlig inventering av befintliga utbildningar och webinarier gjorts.

3. Utbildningens upplägg och innehåll

Ett förslag på innehåll och upplägg för en grundutbildning och fyra fördjupningsdelar har tagits fram. Innehållet i förslaget bygger på den fysiska utbildningen som tidigare ordnats för Länsstyrelsehandläggare. Redovisningen nedan är ett förslag på innehåll där JP Infonet AB:s framtagna material omarbetats utifrån de synpunkter som kommit in under tiden som projektet samverkats.

Se bilaga 2 för utförligare beskrivning av förslag på innehåll.

Grundutbildning

- Ämbetsmannarollen, myndighetsutövning, grundprinciper i förvaltningslagen.
- Rådgivande vs myndighetsrollen.
- Etik, värdegrund, kommunikation och bemötande, jäv.
- Vad är tillsyn?
- Fokus tillsynsbesök, planerad eller händelsestyrd tillsyn, prioritering, tillsynsmetodik vid inspektioner. Viktigt med exempel.
- Klagomålshantering.
- Kopplingen mellan tillsyn och prövning av tillstånd, dispenser, anmälningar och villkorsskrivning, domar principen med praxis.
- 2 kap MB.
- Miljökvalitetsmålen och miljökvalitetsnormer.
- Föreläggande, förbud, vite, utdömande av vite.
- Delegation
- Miljösanktionsavgift och åtalsanmälan, sekretess.
- Tillsynsavgift, självkostnadsprincipen, taxor.
- Behovsutredning och tillsynsplan.

Fördjupning miljöfarlig verksamhet

- Uppföljning av egenkontroll.
- Kontroll och bedömning av statusrapport.
- Tillsyn av industriutsläppsverksamheter, BAT- och BREF-dokument.
- Årlig miljörapport.
- Kontroll av begränsningsvärden och utsläppsvillkor.
- Uppföljning av tillstånd och villkor.
- Begäran om omprövning av äldre tillstånd/villkor.
- Om en verksamhet misstänks vara Sevesoverksamhet eller misstänks bedriva vattenverksamhet.
- Miljösanktionsavgift och åtalsanmälan, relationen mellan brottsanmälan och förvaltningsrättsliga åtgärder, sekretess.

- Tillsynsavgift, självkostnadsprincipen, taxor.
- Fördjupning i tillsynsmetodik.
- Miljökvalitetsnormer.
- Bedömning av anmälningsärenden.
- Efterbehandling vid avslut av verksamhet och flytt av verksamhet.
- Viktigt att förorenade områden finns med i egenkontroll, statusrapporter, miljörapport, uppföljning av tillstånd och villkor, omprövning, miljöbrott med sanktioner.

Fördjupning vattenverksamhet

- Olika vattenverksamheter.
- Tillståndsplikt och undantag enligt 11 kap 12 § MB (allmänna och enskilda intressen).
- Tillsyn på anmälningsverksamhet och samråd, när blir en verksamhet anmälningspliktig?
- Föreläggande om att söka tillstånd.
- Laglighetsprövning av gamla dammar, urminnes hävd.
- Miljökvalitetsnormer för vatten.
- Den så kallade Weserdomens slutsatser, försämringsförbudet.
- Tillsyn av verksamheter som har tillstånd.
- Omprövning av tillstånd till vattenverksamhet enligt 24 kap. MB.
- Tidsbegränsning av tillstånd.

Fördjupning naturvård

- Behovsbedömningar, tillsynsplan.
- Skötsel av jordbruksmark.
- Samråd enligt 12 kap 6 § MB.
- Nationalparker.
- Naturreservat.
- Kulturresevat, kulturmiljö.
- Naturminnen.
- Biotopskyddsområden.
- Djur- och växtskyddsområden.
- Strandskydd.
- Natura 2000.
- Artskydd. CITES och fridlysta arter.
- Vilthägn.
- Stängselgenombrott
- Naturvärdesinventering
- Vattenskyddsområden

Fördjupning förorenade områden

- Ansvarsfrågor, nuvarande och tidigare verksamhetsutövare, fastighetsägare.
- Inventering, identifiering och riskklassificering av tillsynsobjekt.
- Naturvårdsverkets metodik för inventering av förorenade områden, MIFO.
- Föreläggande, förbud, vite, utdömande av vite.

- Miljösanktionsavgift och åtalsanmälan, relationen mellan brottsanmälan och förvaltningsrättsliga åtgärder, sekretess.
- Fördjupade riskbedömningar och konsekvenstänkande.
- Riskvärdering och skälighetsavvägningar.
- Diskussion kring klimatpåverkan kontra sanera ned till KM/bakgrundshalter.
- Tillsynsavgift, självkostnadsprincipen, taxor.
- Fördjupning med frågor som är specifika för EBH, till exempel ansvar, övrig tillsyn, exploatering, fysisk planering, nedlagda verksamheter.
- Kopplingen till pågående verksamheter.

Förslag på fler fördjupningsområden

Det finns ett stort önskemål om att det ska finnas fördjupningsutbildningar inom hälsoskydd och små avlopp.

Övriga områden som det önskas fördjupning inom är motiverande samtal, klimatanpassning i tillsynen och energitillsyn.

4. Genomförande av utbildningen

Förslag på genomförande

I projektet har tre förslag på vem som kan genomföra utbildningen tagits fram.

Centrala myndigheter

De centrala myndigheter som tillsynsvägleder inom miljöbalkens område tar gemensamt fram en webbutbildning. För att detta alternativ ska kunna genomföras behövs en grupp med representanter från de centrala myndigheterna och eventuellt också Länsstyrelserna, som får i uppdrag att arbeta fram ett utbildningspaket. Det behövs också en budget för att kunna handla upp ett företag som tekniskt kan bygga utbildningen. En sådan grupp bör finnas kvar tills vidare eftersom utbildningen behöver förvaltas.

Högskola/universitet

Det finns ett intresse från högskola/universitet att anordna utbildningar för yrkesverksamma. Under tiden som projektet har samverkats har många ansett att detta är ett bra alternativ som kanske även kan ge högskolepoäng. En fördel med att högskola/universitet anordnar utbildningar som man får högskolepoäng för är att man som inspektör/handläggare kan visa upp för sin arbetsgivare att man genomfört utbildningen.

Miljösamverkan Sverige

Miljösamverkan Sverige kan genom projekt ta fram utbildningar. För att detta ska kunna genomföras behövs finansiering. Miljösamverkan Sverige har heller inget förvaltningsuppdrag vilket krävs för att hålla en utbildning uppdaterad.

Under projektiden för detta projekt har en möjlighet uppkommit och det är att Miljösamverkan Sverige under hösten 2019 använder en del av pengarna i sin budget till att anlita en föreläsare från någon av Länsstyrelserna och spela in en utbildning/seminarium utifrån innehållet i grundutbildningen. Denna utbildning kan sedan finnas tillgänglig för Länsstyrelser och kommuner under en tid. De som går utbildningen får göra en utvärdering av innehållet och utvärderingarna kan sedan ligga till grund för en mer permanent utbildningslösning. Detta förslag har uppskattats av många som lämnat synpunkter under den tid som projektet samverkats.

En kombination av flera genomförare

Ytterligare alternativ på genomförare är att till exempel högskola/universitet tar fram en grundutbildning. Sedan tar centrala verk tillsammans med Länsstyrelserna fram olika fördjupningsutbildningar.

Vilka utbildningar finns redan idag?

En översiktlig inventering av vilka utbildningar som finns idag från olika centrala myndigheter och Länsstyrelserna har genomförts. Inventeringen visar att det finns en stor mängd material, både skriftliga vägledningar och inspelade

webbinarier på olika myndigheters webbplatser. Mycket av det som fördjupningsdelarna föreslås innehålla finns redan idag, dock saknas en översikt och samlingsplats. En samlingsplats skulle till exempel kunna tas fram som ett projekt inom Miljösamverkan Sverige.

En kombination av webbutbildning och fysisk utbildning

Ett önskemål som framförts av många olika personer under den tid som projektet samverkats är att även om webbutbildningar tas fram är det viktigt med fysiska träffar och att kunna diskutera och ställa frågor om det man lär sig. Boverket som jobbar mycket med webbutbildningar har kommit fram till en bra lösning genom att ta fram ett workshopmaterial som Länsstyrelserna kan använda sig av. Länsstyrelserna kan uppmuntra kommunerna i länet att gå webbutbildningen och sedan bjuder Länsstyrelsen in till workshop där man träffas och diskuterar vad man lärt sig.

En sådan lösning skulle även kunna passa för en utbildning i miljöbalkstillsyn. Det skulle också gå att ta fram ett workshopmaterial som kan användas inom den egna kommunen eller Länsstyrelsen. Om några personer på en kommun eller Länsstyrelse går utbildningen kan man efter utbildningstillfället gemensamt använda sig av workshopmaterialet där man tillsammans med en mer erfaren kollega från sin egen organisation diskuterar frågor från utbildningen. Ytterligare en variant är att en Länsstyrelse som är speciellt duktiga inom ett område bjuder in handläggare från andra län och använder sig av ett workshopmaterial efter genomförd webbutbildning. Förslagsvis kan olika workshopmaterial tas fram genom ett projekt inom Miljösamverkan Sverige.

Hur arbetar andra aktörer och centrala myndigheter med webbutbildningar?

Under hösten 2018 gjordes en inventering av hur andra aktörer och centrala myndigheter arbetar med webbutbildningar. Kontakt togs med Arbetsmiljöverket, Livsmedelsverket, Boverket och IPS (Intressentföreningen för processsäkerhet som tar fram webbutbildningar för bland annat Sevesohandläggare på Länsstyrelserna).

Boverket

Boverket har fått anslag till webbutbildningar genom ett särskilt regeringsuppdrag. De har en arbetsgrupp med experter från Boverket som tagit fram innehållet i utbildningarna. En upphandling har gjorts av ett företag som bygger utbildningarna. Förvaltning av utbildningarna är den svaga punkten, man har inte hittat något bra system för detta. För tillfället avsätts särskild tid för uppdatering av kurserna.

Boverket jobbar även med ”Blended learning”, vilket betyder att man uppmuntrar Länsstyrelserna att bjuda in kommunerna till workshops efter att man gått webbutbildningarna. Ett grundmaterial för en workshop har tagits fram

som kan användas av Länsstyrelserna. Pilotutbildningar har genomförts fysiskt för att testa innehållet i webbutbildningarna.

Livsmedelsverket

Livsmedelsverket använder i dagsläget två olika leverantörer till sina utbildningar; en som tillhandahåller plattformen och en som står för innehållsproduktionen av utbildningarna. Det finns en utsedd person på SLV för varje utbildning som ansvarar för att utbildningen hålls uppdaterad samt tar tillvara på andra synpunkter på utbildningen. Denna person talar om för leverantören vad som ska uppdateras.

Nu görs en ny upphandling där man helst vill ha endast en leverantör som står både för plattform och innehåll. Istället för att en person per utbildning ska vara ansvarig så kommer man sätta ihop en utbildningsgrupp som tillsammans kommer att ansvara för detta.

Synpunkter på utbildningarna har samlats in genom en kommunturné. En kostnad tas ut för att gå utbildningarna.

Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket har ett upphandlat företag som bygger utbildningarna åt dem. Sakkunniga på Arbetsmiljöverket kontaktar webbredaktionen, som även har ansvar för externa hemsidan, när uppdateringar av kurserna behöver göras. Arbetsmiljöverket finansierar utbildningarna som erbjuds gratis.

IPS (Intressentföreningen för processsäkerhet som ordnar webbutbildningar för bla Sevesohandläggare)

Webbutbildningar har byggts upp med hjälp av ett utbildningsföretag och detta företags utbildningsplattform används. En länk till utbildningarna finns på IPS hemsida, därifrån blir man förflyttad till företagets hemsida. En person på IPS är ansvarig för att se till att utbildningarna är uppdaterade. När ändringar ska göras beställs detta av IPS och företaget utför ändringarna. Finansiering sker genom medlemsavgifter till IPS. Alla medlemmar får gå utbildningarna gratis. Till exempel är länsstyrelserna gemensamt en medlem och alla Sevesohandläggare får gå utbildningarna gratis.

5. Samverkan med berörda

Förslaget på innehåll i utbildningen och idéer kring genomförande har samverkats i olika forum med de som på olika sätt blir berörda av utbildningen.

Inom följande forum har utbildningen samverkats och deltagarna har fått komma med synpunkter:

- Projektgruppen för Miljösamverkan Sveriges projekt ”Smartare vägledning” med representanter från kommuner, Länsstyrelser och Naturvårdsverket.
- Miljösamverkan Östergötlands styrgrupp som består av länets kommuners chefer inom miljö, hälsa och livsmedel.
- Utställning av projektet under miljöbalksdagarna. Under miljöbalksdagarna var det många kommuner, Länsstyrelser och centrala myndigheter som fick information om utbildningen och lämnade synpunkter.
- Strategiska chefsgruppen för vatten och miljömål som består av chefer från olika Länsstyrelser.
- Tillsyns- och föreskriftsrådet med företrädare för Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Folkhälsomyndigheten, Statens jordbruksverk, Forsvarsinspektören, Länsstyrelserna och kommuner.
- Projektledare för regionala miljösamverkan. Projektledare från Västra Götaland, Halland, Stockholm, Uppsala, Värmland/Örebro, Jönköping, Kronoberg/Blekinge, Skåne och Östergötland.
- SKL:s miljöchefsnätverk som består av miljöchefer från olika kommuner i Sverige.
- Miljö- och naturvårdshandläggare på Länsstyrelsen Östergötland.
- Information om utbildningen har skickats ut via epost till Sveriges samtliga kommuner och till Länsstyrelsernas miljönätverk.

Synpunkter på utbildningen har under mars till juni kunnat lämnas via länk på Miljösamverkan Sveriges hemsida.

Se bilaga 1 med beskrivning över vilka synpunkter som inkommit.

6. Slutsatser/förslag på fortsättning

Följande alternativ föreslås för att kunna realisera en webbaserad utbildning i miljöbalkstillsyn:

- Under hösten 2019 spela in en grundutbildning i miljöbalkstillsyn med föreläsare från någon av Länsstyrelserna som Miljösamverkan Sverige står för. Utbildningen blir en inspelad föreläsning som till exempel kan varvas med PowerPoint-bilder. Innehållet i utbildning ska baseras på förslaget ovan. Innehållet i utbildningen bör efterhand utvärderas av de som genomför den.
- Ta fram en samlingsplats för befintliga webinarier och utbildningar och identifiera vad som saknas av fördjupningsdelarna ovan. En samlingsplats kan till exempel tas fram som ett projekt inom Miljösamverkan Sverige.
- Starta arbetet med en permanent lösning för en webbaserad utbildning i miljöbalkstillsyn. För en permanent lösning föreslås någon av de tre ovan redovisade genomförarna (centrala myndigheter, universitet/högskola, Miljösamverkan Sverige). Innehållet i grundutbildningen ska baseras på förslaget ovan samt ta hänsyn till inkomna utvärderingar på den första versionen av utbildningen.
- Starta arbetet med en permanent lösning för fördjupningsutbildningarna. Utbildningarna bör tas fram efter att en identifiering gjorts av vad som saknas i de utbildningar som finns redan idag.
- I samband med att en permanent lösning för utbildningar tas fram föreslås även att olika workshop-material tas fram som kan användas i samband med den webbaserade utbildningen. Detta kan till exempel genomföras som ett projekt inom Miljösamverkan Sverige.

7. Synpunkter på förstudien

Innan färdigställandet av denna rapport skickades den ut för granskning till referensgruppen, Miljösamverkan Sveriges styrgrupp, Länsstyrelsernas miljonätverk, Sveriges miljöchefer, SKL:s miljöchefsnätverk och SKL samt fanns tillgänglig på Miljösamverkan Sveriges hemsida. 16 personer har lämnat synpunkter via en länk och fem personer har svarat via epost.

Sammanfattningsvis är de allra flesta personer mycket positiva till att ta fram en webbaserad grundutbildning i miljöbalkstillsyn, fördjupningsdelar, att skapa en samlingsplats för redan befintliga webinarier/utbildningar/material samt att arbeta fram ett workshop-material att använda tillsammans med utbildningen. Det är inte samstämmigt vem man tycker ska vara genomförare av grundutbildningen och fördjupningsdelarna utan här finns alla förslag med; Miljösamverkan Sverige, Länsstyrelserna, centrala myndigheter och högskola/universitet.

Utöver synpunkter på hur utbildningen ska genomföras och av vem har det också skickats in fler förslag på innehåll i kapitel 3.

8. Bilagor

1. Synpunkter från samverkan av projektet.
2. JP Infonet AB:s utförligare förslag på innehåll i grundutbildning och fördjupningar.

**Miljösamverkan
Sverige**

www.miljosamverkansverige.se

Länsstyrelserna

Synpunkter tillsynsutbildning

”Smartare vägledning”, 11 mars

- Samla utbildningar i en portal
 - Mötet med vu, bemötande, pedagogik
 - Flexibilitet, viktigt att allt hänger ihop av det som pågår. Viktigt att materialet är uppdaterat med det senaste hela tiden och vad som är på gång.
 - Det ska vara enkelt att lägga till nytt som dyker upp hela tiden.
 - Inte glömma bort det personliga mötet och att få svar på frågor.
 - Förvaltningen, hur?
 - Vad är tillsyn, hur bedriver man tillsyn?
 - Politiker? Ska de också kunna gå utbildningen?
 - Kan man ha förutbestämda datum med chatt i samband med utbildningen?
 - Går det knyta till universitet/högskola?
 - Ska hållas inom ”myndighetsfamiljen”
 - Mentorskap, koppling till de som bedriver tillsyn, erfarna tillsynare
 - Kan vara som ett ”SVT-play” där det finns ett antal utbildningar/webbinarier att välja bland, blir de för gamla tas de bort. Nytt kan hela tiden läggas till.
 - Tid, hur lång tid får en webbutbildning ta?
 - Permanent ”utbildningsradio”? Där hela tiden det som är aktuellt presenteras.
 - Grundutbildningen kan vara webbaserad och ett färdigt utbildningsmaterial kan tas fram till en fördjupning som hålls fysiskt i länen.
-
- (MFV) Inte en hel utbildning för allt utan ”avsnitt” typ utbildningsradio/poddar
 - (MFV) Sakkunskap! Våga fördjupa om det ska locka ej nybörjare.
 - (MFV) Förutbestämda datum då det finns chatfunktion/frågeforum per avsnitt
 - (grundutb) Bra för politiker
 - (grundutb) Gärna en snabbkurs för politiker (kan också användas av helt nya inspektörer)
 - (grundutb) Samarbeta med universitet/högskola (även universitet och högskolor mår bra av feedback från verkligheten)
 - (grundutb) Viktigt att ha med föreläggande, förbud, vite m.m.
 - (grundutb) Vad är tillsyn? Få med helheten, inte bara inspektionen
 - (grundutb) Webbutbildning räcker inte helt som introduktion man behöver kunna ställa frågor.

MÖTAs styrgrupp 29 mars

- Viktigt med en kvalitetsstämpel och en tydlig avsändare, alltså borde NV tillsammans med andra CM vara avsändaren.
 - Utbildningsportal är en mycket bra idé.
 - Fördjupningskurs inom avlopp och hälsoskydd.
 - Naturvårdsdelen vore jättebra om kommunekologer kan få tillgång till.
 - Delen om vattenverksamhet vore bra om de som jobbar med strandskydd på kommunerna kan få tillgång till.
 - Ska alltid finnas tillgänglig.
-
- (Naturvård) Bra!

- Fördjupning inom hälsoskydd och avlopp är viktigt.
- (Vattenverksamhet) Tänk in hela vattenfrågan. Täkter – vattenskyddsområden – dricksvatten – avlopp
- (Grundutb) Hur går en inspektion till? Roller, syfte, verktyg.
- (Grundutb) Delegation.

Miljöbalksdagarna, 4-5 april

- (Grundutb) Klarspråk.
- (Grundutb) MI-utbildning.
- (Grundutb) Rådgivande vs myndighetsrollen.
- (Grundutb) Bemötande/service.
- (Grundutb) Önskemål om att även andra såsom konsulter kan få utb/handledning för att bättre kunna svara mot myndigheters krav/önskemål samt förståelse för process.
- (MFV) Klimatanpassning i tillsyn.
- (MFV) Fördjupning i tillsynsmetodik.
- (MFV) Energitillsyn.
- (MFV) Ny lagstiftning cisterner.
- (MFV) Miljökvalitetsnormer dagvatten.
- (FO) Riskvärdering och skälighetsavvägningar.
- (FO) Diskussion kring klimatpåverkan kontra sanera ned till KM/bakgrundshalter
- (FO) Förståelse för fördjupade riskbedömningar och konsekvenstänkande.
- (Naturvård) Kulturmiljö.
- (Naturvård) Naturvärdesinventering.
- (Naturvård) En annan uppdelning på fördjupning, flera områden kan hanteras lika.
- (Naturvård) Handläggarstöd för grön tillsyn (det speciella).
- (Naturvård) Artskydd. Stor skillnad på att hantera tillsyn CITES/fridlysta arter.
- Glöm inte bort marknadsföringen! Många vet inte vad Miljösamverkan Sverige är för något.

Strategiska chefsgruppen för vatten och miljömål, 24 april

- Viktigt att få med i fördjupning vattenverksamhet, vilka ärenden ska hanteras och inte? Många ärenden kommer in till Länsstyrelserna och det behövs en gränsdragning för vad som ska hanteras och inte.
- Grunddelen av utbildningen kan genomföras av högskola/universitet, fördjupningen utförs nog bäst av Länsstyrelserna/centrala verk.
- Viktigt att grunddelen innehåller tillsynsmetodik och konflikthantering.
- Det finns en utbildning på vatten och miljömåls samarbetsyta, viktigt att dessa utbildningar stämmer överens.
- Länsstyrelsen Skåne har ett inspelat webinarie om vattenverksamheter med Anders Skarstedt som kan användas i en utbildningsportal.
- Använd följande material i utbildningen:
https://samarbetsytor.lansstyrelsen.se/fo-vatten/Vattenverksamhet/_layouts/15/start.aspx#/SitePages/Handlaggarstodtillsyn.aspx
https://samarbetsytor.lansstyrelsen.se/fo-vatten/Vattenverksamhet/_layouts/15/start.aspx#/SitePages/Introduktionsutbildning%20Vattenverksamhet.aspx

ToFr 15 maj

- Vad är vägledning och vad är utbildning? Behöver detta definieras i projektet?
- Positivt att göra en professionell webbutbildning såsom livsmedelsverket och boverket. Dock behöver vi enas flera centrala myndigheter i en sådan utbildning.
- Bra att skicka på remissrunda tillsammans med Smartare vägledning. Skicka med följande fråga i remissen; vad är vi beredda att åta oss i en utbildning?
- Fråga SLV och BoV om vad som varit bra och dåligt i deras framtaganden av webbutbildningar.
- Positivt att ta fram seminarier i ett första steg. Sedan kan innehållet utvärderas och vi kommer hamna rätt med innehållet i en eventuell webbutbildning.

Projektledarträff regionala miljösamverkan 16 maj

- Mycket positivt med en snabb leverans av filmade seminarier. Efterfrågan är stor.
- Inventera vad universitet/högskolor har för kurser idag.
- Glöm inte bort fördjupningar för kommunerna.

SKL:s miljöchefsnätverk 24 maj

- Detta är jätteviktigt!
- Jättebra idé med att göra en enkel utbildning först för att sedan utvärdera innehållet och sedan göra en långvarig lösning.
- Gärna använda universitet/högskola. Önskvärt att utbildningen ska ge poäng så att man har utbildningen med sig och kan visa upp att man gått den.
- Oavsett genomförare är det önskvärt att efter genomgången kurs kunna visa upp ett intyg/examensbevis på utförd kurs.
- Ett workshopmaterial kan även tas fram för att kunna användas inom tex den egna kommunen. Exempelvis kan fem medarbetare gå kursen tillsammans på kontoret. Sedan finns ett workshopmaterial som kan användas av denna grupp där man diskuterar tillsammans vad man lärt sig. Workshopen kan med fördel utföras av gruppen tillsammans med en erfaren kollega eller chef som kan hjälpa till att besvara frågor.

Miljö-/naturskyddshandläggare Lst Östergötland 20 juni

- (Grundutb) Viktigt med exempel på till exempel 2 kap mb.
- (Grundutb) Klagomålshantering
- (Grundutb)Förarbete inför ett tillsynsbesök, hur ska det utföras, vilket efterarbete krävs?
- (Grundutb)Meddela råd, domar, principen med praxis.
- (Grundutb) Handläggningsprocessen.
- (Grundutb) Hur skapas samsyn?
- (Grundutb) Vattenverksamhet, grund
- (Grundutb) Ansvarsfrågan inom förorenade områden.
- (Naturvård) Vattenskyddsområden.
- (MFV) Viktigt att förorenade områden finns med i egenkontroll, statusrapporter, miljörapport, uppföljning av tillstånd och villkor, omprövning, miljöbrott med sanktioner.
- (MFV) Efterbehandling vid avslut av verksamhet och flytt av verksamhet.
- (MFV) Om en verksamhet misstänks ha en vattenverksamhet.
- (MFV) Bedömning anmälningsärenden.

Bilaga 1

- (Vattenverksamhet) Tidsbegränsning av tillstånd.
- (FO) Fördjupning med frågor som är specifika för EBH till exempel ansvar, övrig tillsyn, exploatering, fysisk planering, nedlagda verksamheter.
- (FO) Kopplingen till pågående verksamheter.
- Vart hamnar tillsyn av förorenade områden på pågående verksamheter? I grundutbildning för miljöfarlig verksamhet?
- (Naturvård) Hur vi ska förhålla oss till tips eftersom vi ofta bevakar de allmänna intressena inom den gröna tillsynen. Vad vi måste och inte måste agera på och hur man prioriterar där emellan.
-

KOMPLETTERING AV FÖRSTUDIE – TILLSYNSUTBILDNING ENLIGT MILJÖBALKEN

Webbutbildningspaket inom miljötillsyn – syfte och metodik

Syfte

Ett av syftena med en webbaserad utbildning inom miljötillsyn är att på ett effektivt och ekonomiskt fördelaktigt sätt förmedla förvaltningslagens grundläggande principer om myndighetsutövning och ge kunskap om de delar av miljöbalken och andra lagar, förordningar och föreskrifter som styr tillsynen.

Ett annat syfte är att få med de praktiska aspekterna av miljötillsynsarbetet och inte bara de juridiska. Här är det viktigt att erfarna tillsynstjänstemän kopplas till projektet. Det kan handla om att miljöinspektörer med bred erfarenhet deltar som manusförfattare eller föreläsare via s.k. webinarie för att beskriva exempelvis tillsynsmetodik vid inspektioner. Här kan kursdeltagaren få värdefull kunskap vad gäller exempelvis bemötande och kommunikation.

Produktion

En webbaserad miljötillsynsutbildning kan produceras gemensamt av flera aktörer eller av en aktör i samarbete och med kunskapsinhämtning från andra. Det kan handla om att olika myndigheter och/eller privata aktörer deltar med sin kunskap på olika sätt i olika delar av kurserna.

Metodik

Genom den metodik som föreslås för kurserna ska juridiken som tillämpas vid miljötillsyn göras tydlig och enkel att förstå. Det ska visas en klar koppling till praktiskt tillsynsarbete. Idén med att visa hur juridiken är kopplad till praktiken ska ge tillsynstjänstemän och andra stöd oavsett om man har naturvetenskaplig, juridisk eller annan bakgrund.

Den webbaserade utbildningen ska vara användarvänlig och olika praktiska hjälpmedel kan läggas till som kursdeltagaren kan använda, exempelvis olika checklistor och mallar (se **bilaga 1 och 2**). I kurserna kan det genomgående finnas länkar till lagar, förarbeten och praxis. Om deltagaren klickar på en länk till exempelvis ett avgörande så kan han eller hon komma direkt till avgörandedokumentet i PDF-format. Dokumentet kan vara redigerbart vilket innebär att det går att kopiera och klistra in text i ett eget dokument.

Kursdelarna kan inledas med en film, där en föreläsare är i bild, och detta kan varvas med speaker och film kopplad till ämnet. I varje avsnitt kan det finnas animerade s.k. "case" där kursdeltagaren får testa sina kunskaper. Ett case kan beskrivas som en animerad film där ett verkligt scenario kopplat till miljötillsyn utspelar sig. Scenariot kan baseras på ett intressant rättsfall eller en aktuell frågeställning. I slutet av varje case kan kursdeltagaren få en fråga att besvara och det kan visas tre olika svarsalternativ varav ett är rätt.

Under olika "läs vidare"-länkar kan deltagaren fördjupa sig i intressanta ämnesområden vid behov. Varje kurs kan avslutas med en sammanfattning av det som har gått igenom och det kan också finnas hänvisningar med länkar till de källor som angivits. Allra sist i kursen kan deltagaren svara på ett antal examinationsfrågor. När deltagaren har klarat alla frågor kan denne ta ut ett kursintyg.

När det gäller möjligheten att kombinera webbkurserna med s.k. webinarier (inspelade eller live) så finns möjlighet att låta olika experter inom miljötillsyn gå igenom ett specifikt ämne och aktuell praxis. Det här kan genomföras efter varje webbkurs eller med viss bestämd tidsintervall som får bestämmas. Ev. går det att ha diskussion mellan deltagarna eller att ställa frågor till experten som har webinariet.

Eftersom tillsynsutbildningen genomförs via webbkurser finns det goda möjligheter att hålla innehållet aktuellt och uppdaterat.

Miljötillsyn – en baskurs

Syftet med baskursen är att den ska vara generell och övergripande samt ta upp ämnen som berör tjänstemän som arbetar på olika myndigheter och inom olika tillsynsområden. Basutbildningen kan visa förhållandet mellan tillsynen och regler om tillstånd, dispenser liksom anmälningar. Genom olika delkurser kan deltagarna t.ex. få kunskap om relationen mellan brottsanmälan och förvaltningsrättsliga åtgärder liksom kännedom om de grundläggande principerna för behovsutredning och tillsynsplan. Kursdeltagarna kan även få praktiska verktyg för att kunna planera och prioritera tillsynen inom den egna verksamheten.

En baskurs i miljötillsyn kan delas upp i flera block/kursdelar beroende på vilken längd som anses lämplig och vilket djup man vill gå in på inom de olika ämnesområdena. Varje del kan vara en till två timmar långa och indelad i olika avsnitt.

En fråga att ta ställning till blir alltså hur ytlig eller djupgående baskursens olika avsnitt ska vara. Den ska anpassas efter deltagarnas behov. Här får man fundera över målgruppen. Rör det sig om kursdeltagare som har gått igenom en längre utbildning inom ämnet miljö och/eller tillsyn tidigare? Kanske under ett år eller mer. Kanske på högskolenivå. Har deltagaren redan fått en intern introduktion där arbetsgivaren har gått igenom exempelvis begreppet myndighetsutövning och statens värdegrund. Eller är deltagaren ganska nyanställd med endast baskunskaper, där tanken är att han eller hon ska få tid och möjlighet att sätta sig in i miljötillsynsarbetet under en längre tidsperiod?

I det följande ges förslag på vad en baskurs inom miljötillsyn kan innehålla. Innehållet kan anpassas och spetsas till. De ämnesområden som beskrivs nedan är ett förslag. Inför produktionen av samtliga webbkurser/kursdelar som kan tas fram är tanken att intervjuer med olika nyckelpersoner som arbetar praktiskt med miljötillsyn ska genomföras. Det här bör göras för att en anpassning av kurserna utifrån kursdeltagarnas egna erfarenheter och intresseområden ska kunna ske.

I olika block av en webbaserad basutbildning kan det på ett pedagogiskt sätt tydliggöras vilka regler i miljöbalken och i andra lagar och förordningar som styr tillsynsarbetet. Kurserna ska ge svar på frågor som vad det innebär att bedriva tillsyn. Vad är tillsynsmyndighetens roll? Vilket ansvar ligger på tjänstemannen? Vad ska kontrolleras och hur åstadkommer vi miljönytta genom tillsynen? Ansvarsfördelningen mellan olika tillsynsmyndigheter kan beskrivas.

I olika block av baskursen kan t.ex. följande generella tillsynsfrågor gås igenom:

- Ämbetsmannarollen/tjänstemannarollen, myndighetsutövning, grundprinciper i förvaltningslagen
- kommunikation och bemötande, jäv, offentlighet- och sekretess
- tillsynsprocessen, planerad eller händelsestyrd tillsyn, prioritering, tillsynsmetodik vid inspektioner
- behovsutredning och tillsynsplan
- tillsynsavgift, självkostnadsprincipen, taxor
- kopplingen mellan tillsyn och prövning av tillstånd, dispenser samt anmälningar, villkorsskrivning, rättskraft
- miljökvalitetsmålen, miljökvalitetsnormer
- föreläggande, förbud, vite, utdömande av vite
- miljöstraffsavgift, åtalsanmälan och omprövning av villkor

Samma metodik som presenteras för baskursen kan användas i andra webbaserade fördjupningskurser inom miljötillsyn om exempelvis förorenad mark, miljöfarlig verksamhet, naturvård och vattenverksamhet.

Miljötillsyn — Baskurs A

Ämbetsmannarollen/tjänstemannarollen

I den här delen av kursen kan deltagaren få kunskap om vad ämbetsmannarollen historiskt sett har inneburit och vad den innebär enligt den nya förvaltningslagen. Det kan beskrivas hur förändringar i samhälle, politik och teknologi har påverkat den klassiska ämbetsmannarollen till vad en modern tjänstemannaroll innebär idag. Det krävs idag en mer effektiv, kundorienterad, flexibel och samarbetsvillig tjänsteman. Vilken serviceskyldighet har tjänstemannen? Samhällsförändringarna placerar många tjänstemän i kläm mellan olika intressen – yrkesrollens etik och professionalitet, politiker, marknad och medborgare och det är något som kan gås igenom och diskuteras i det här avsnittet.

Myndighetsutövning

Här kan kursdeltagaren få grundläggande kunskap om vad myndighetsutövning innebär. Begreppet myndighetsutövning används på många områden inom den offentliga förvaltningen men finns inte definierat i lag. Det närmaste en definition man kan finna är en formulering som användes i den äldre förvaltningslagen (1971:290) som först ersattes av 1986 års förvaltningslag som numera är ersatt av 2017 års förvaltningslag (2017:900), FL.

I 1971 års förvaltningslag användes uttrycket "utövning av befogenhet att för enskild bestämma om förmån, rättighet, skyldighet, disciplinpåföljd, avskedande eller annat jämförbart förhållande". Det här är det närmaste vi kommer en definition av begreppet myndighetsutövning. I förarbetena till den äldre förvaltningslagen uttalades att det var fråga om "beslut eller andra åtgärder, som ytterst är uttryck för samhällets maktbefogenheter i förhållande till medborgarna". Här kan det beskrivas vad uttrycket *maktbefogenheter* innebär och det inte automatiskt måste röra sig om förpliktelser för enskilda. Det kan även vara fråga om gynnande beslut, till exempel i form av tillståndsgivning, och ändå utgöra myndighetsutövning.

Det kan även gås igenom att det ska vara fråga om en *befogenhet* att för enskild bestämma förmåner och skyldigheter för att det ska röra sig om myndighetsutövning. Och den här befogenheten ska grunda sig på bestämmelse i författning eller på ett konkret beslut av de högsta statsorganen. Uttrycket *bestämma* inkluderar också ett krav på att beslutet ska vara bindande för den enskilde. Råd, rekommendationer och upplysningar, liksom yttranden från en myndighet faller därmed i huvudsak utanför begreppet myndighetsutövning.

Kursdeltagaren kan vidare få kunskap om hur uttrycket myndighetsutövning används i olika relevanta lagar. Bland annat används uttrycket i kommunallagen (2017:725), KL, för att upplysa om begränsningen av möjligheterna att överlåta förvaltningsuppgifter på privata subjekt. Uttrycket myndighetsutövning har nu utmönstrats ur förvaltningslagen och huvudregeln är att samtliga förfaranderegler i lagen ska vara tillämpliga vid all ärendehandläggning, oberoende av om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild eller inte.

Grundprinciper i förvaltningslagen

Här får kursdeltagaren en genomgång av den nya förvaltningslagen som trädde i kraft den 1 juli 2018.

Kortfattat kan bakgrunden till varför det behövdes en ny förvaltningslag gås igenom. Det hade gått mer än 30 år sedan den senaste större reformen av förvaltningsförfarandet genomfördes 1986 och mycket hade hänt sedan dess. Internationaliseringen i samhället har ökat, inte minst som en följd av EU-medlemskapet. Kravet på myndigheters tillgänglighet i förhållande till allmänheten är tydligare.

Den ökade digitaliseringen i samhället har också lett till en utveckling där förfarandet hos myndigheterna i allt högre grad och kontinuerligt ökande omfattning sköts med hjälp av digital informations- och kommunikationsteknik. Den nya lagen ska vara pedagogisk, lättillgänglig och anpassad till en mer utbyggd elektronisk förvaltning. Den enskildes rättssäkerhet står fortfarande i fokus. Lagen bygger på den gamla förvaltningslagens kronologiska struktur, men den nya förvaltningslagen är mer heltäckande genom att allmänna förvaltningsrättsliga principer som har utvecklats i praxis har skrivits in.

Här kan kursdeltagaren få en beskrivning av de olika principerna och det handlar exempelvis om *legalitetsprincipen*, som innebär att myndigheternas maktutövning ska ha stöd i rättsordningen, *objektivitetsprincipen* som innebär att förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet, *proportionalitetsprincipen* som innebär att det ska råda balans mellan mål och medel samt *officialprincipen* som är ett annat ord för myndigheternas utredningsansvar. Nu har alltså de här principerna skrivits in i förvaltningslagen för att markera att principerna är helt centrala i myndigheternas verksamhet och vid offentlig maktutövning.

Kursdeltagaren kan få kunskap om den förändrade jävsbestämmelsen i nya förvaltningslagen. Olika situationer där en handläggare eller beslutsfattare är jävig i ett ärende kan gås igenom. Det finns nu ett uttryckligt förbud för den som är jävig att närvara vid handläggningen av ärendet. Lagen innebär

också att några jävsgrunder förenklas och reglerna om vilka som kan komma att anses som jäviga utökas.

Det kommer här finnas en möjlighet att fördjupa sig i de nya jävsreglerna genom en länk till en expertanalys.

Den nya förvaltningslagen innehåller också helt nya bestämmelser om åtgärder vid långsam handläggning i ärenden som har inletts av en enskild part. Här kan deltagaren få en genomgång av vad den nya regleringen innebär dels för myndigheten, dels för den enskilda. Det kan pekas på att varje myndighet bör utforma riktlinjer kring handläggningstiden som får tjäna som riktmärke.

Det kan här finnas en möjlighet att fördjupa sig i de nya reglerna om långsam handläggning genom en länk till en expertanalys.

Kursdeltagaren kan vidare få kunskap om att en del förfaranderegler från praxis har blivit bestämmelser i den nya förvaltningslagen. Det handlar bland annat om regler om hur ärenden inleds och vilka uppgifter den enskilde då ska lämna, att myndigheten kan förelägga den enskilde att rätta till brister i ofullständiga framställningar och hur ankomstdagen för en handling bestäms. Lagen stadgar också vilka beslut som får överklagas, vem som får överklaga och hur man överklagar.

Kommunikation och bemötande

För att kunna prata om hur tillsynen, och kravet på lagefterlevnad, kan bidra till att utveckla verksamhetens kvalitet måste både inspektör och verksamhetsutövare befinna sig på samma kommunikativa nivå. Kursdeltagaren kan i den här delen få praktiska verktyg för att kunna ge ett bra bemötande och professionell kommunikation.

Det är viktigt att få fram information från verksamhetsutövaren genom att fråga. Och frågor vid exempelvis ett tillsynsbesök kan utformas på olika sätt. Det är bra att använda så öppna frågor som möjligt för att få så informativa svar som möjligt. Här kan det beskrivas på ett praktiskt sätt vad som menas med en öppen fråga. Det är en fokuserad och neutral fråga som det inte ska gå att gissa svaret på utifrån hur frågan är ställd. Öppna frågor kan inledas med vad, hur, varför och vilka. När, var och vem preciserar frågan. Det kan också vara bra att inleda med breda frågor och specificera frågorna

allt eftersom. Öppna frågor går det inte att bara svara ja eller nej på, till skillnad från en stängd fråga. Stängda frågor kan vara bra att använda om kursdeltagaren som inspektör vill kontrollera att han eller hon har uppfattat något på rätt sätt.

Här kan det finnas exempel på öppna frågor med olika preciseringsgrad respektive stängda frågor. Det kan även finnas en checklista som kan vara ett stöd för hur kursdeltagaren som inspektör kan uppträda vid tillsynsbesök hos olika verksamhetsutövare.

Ett case kan visas som pekar på bra och dåliga exempel på bemötande i en tillsynssituation. Kursdeltagaren får välja ett av tre exempel på bemötande som han/hon anser vara mest korrekt.

Jäv

Här kan kursdeltagaren få en genomgång av kraven på förvaltningsmyndigheterna och andra att beakta allas likhet inför lagen och iaktta saklighet och opartiskhet. Vilka bestämmelser reglerar jäv i olika situationer? I regeringsformen finns det ett principstadgande rörande de krav på likabehandling och objektivitet som ställs på den som fullgör förvaltningsuppgifter inom den offentliga förvaltningen. Bestämmelsen gör ingen skillnad på anställda eller förtroendevalda.

I förvaltningslagen regleras olika situationer där en handläggare eller beslutsfattare är jävig i ett ärende. Det finns ett uttryckligt förbud för den som är jävig att närvara vid handläggningen av ärendet. Lagen innebär också att några jävsgrunder har förenklats och reglerna om vilka som kan komma att anses som jäviga har utökats.

Här kan deltagaren ta del av en analys om närvaroförbud för jävig beslutsfattare.

Av regeringsformen framgår det även att förvaltningsuppgifter kan överlämnas åt kommuner. Här kan jävsbestämmelserna i kommunallagen gås igenom närmare och tillsynsjäv och delikatessjäv kan beskrivas mer ingående. Jävsreglerna gäller den enskilde förtroendevalde eller anställda. Vad gäller när en nämnd företräder kommunen eller landstinget som part? Kan den fortfarande besluta i tillsynsärenden inom samma verksamhetsområde?

Vi kan titta på olika åtgärder som finns för att undvika jäv. När kan tillsynen överlåtas eller delegeras? I vilka fall kan förvaltningsmyndigheterna samverka? Kursdeltagaren ges praktiska exempel på hur man kan hantera intressekonflikter och jävsituationer.

Här kan jävsfrågor som behandlats i praxis belysas med hjälp av verklighetsbaserade case som avslutas med en fråga och tre svarsalternativ varav ett är rätt.

Offentlighet och sekretess

I samband med myndigheters tillsyn gäller sekretess i olika sammanhang. Kursdeltagaren kan få en genomgång av de vanligaste exemplen inom miljö- och hälsoskyddet. Det handlar t.ex. om inspektionsverksamhet, enskilda affärs- och driftsförhållanden, uppdragsverksamhet, djur och växter i behov av skydd samt brottsutredningar.

De flesta bestämmelserna som gäller för tillsynssekretess finns i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, och offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641), OSF.

Här kan frågor om tillsynssekretess som behandlats i praxis belysas med hjälp av verklighetsbaserade case som avslutas med en fråga och tre svarsalternativ varav ett är rätt.

Kursdeltagaren kan i den här delen få kunskap om vilken koppling sekretessbestämmelserna har till det praktiska tillsynsarbetet.

Miljötillsyn — Baskurs B

Tillsynsprocessen

I det här avsnittet kan kursdeltagaren få en närmare genomgång av vad planerad respektive händelsestyrd tillsyn innebär och hur tillsynsprocessen ser ut i de båda fallen.

Kursdeltagaren kan få en beskrivning av hur den operativa tillsynen kan vara planerad eller händelsestyrd och att båda dessa typer av tillsyn kan bedrivas i förebyggande syfte, exempelvis genom rådgivning per telefon, eller för att följa upp och kontrollera att gällande regler följs.

Idag är en stor del av miljöbalkstillsynen händelsestyrd, d.v.s. tillsynen initieras av inkomna klagomål/anmälningar/tips eller att tillsynsmyndigheten upptäcker överträdelser. Detta till skillnad från planerad tillsyn som är sådan tillsyn som förvaltningsmyndigheten planlägger och utför på eget initiativ i enlighet med tillsynsplanen.

Här kan deltagaren få en genomgång av hur hanteringen av klagomål kan gå till och hur man för en givande dialog med anmälare, fastighetsägare och verksamhetsutövare. Hur hanterar man t.ex.

Här kan det finnas ett exempel på hur en kartläggning kan se ut.

klagomål på att en plats eller tomt upplevs nedskräpad? Eller klagomål om buller eller lukt från en verksamhet? Vilka rutiner behöver finnas för att få till en effektiv handlägningsprocess? Genom att t.ex. kartlägga den händelsestyrda tillsynen kan kommunen effektivisera arbetet.

Det kan beskrivas vad en planerad, främjande tillsyn är och att det t.ex. kan vara en informationskampanj som riktas till en särskild målgrupp i syfte att förebygga olovlig verksamhet. Ett annat exempel på främjande tillsyn kan vara uppföljning av verksamhetsutövarnas egenkontroll. Den planerade tillsynen kan också vara kontrollerande, dvs. att förvaltningsmyndigheten initierar kontroller med avseende på en särskild målgrupp eller ett målområde, följer upp fastställda villkor i beslut etc. Den övergripande målsättningen bör vara att mer av tillsynen är planerad och främjande.

Här kan checklistor eller beskrivande flödesscheman användas för att förtydliga tillsynsprocessen och ge kursdeltagaren praktisk hjälp i tillsynsarbetet.

Tillsynsmetodik vid inspektioner

Tillsynsmyndighetens kontroll bedrivs till stor del genom inspektioner, för vilka de kan begära tillträde med stöd av 28 kap. miljöbalken. Både föranmälda och oanmälda inspektioner bör göras.

I det här avsnittet kan kursdeltagaren få kunskap om varför det är viktigt att inspektioner genomförs systematiskt i såväl planering, genomförande som efterarbete. Innan en inspektion bör t.ex. syftet med inspektionen definieras. Ett syfte kan vara att skaffa underlag för att kunna bedöma en verksamhet mot miljöbalkens hänsynsregler.

Ett annat syfte kan vara att titta på en verksamhetsutövers egenkontroll för att se hur man genom den genomför och upprätthåller kraven som hänsynsreglerna har lett fram till. Innan inspektionen bör även inspektören skaffa sig kännedom om företagets verksamhet, miljöpåverkan, egenkontroll, organisation, ansvarsfördelning, dokumentationsrutiner och miljöledning genom att gå igenom de handlingar som finns vid tillsynsmyndigheten.

Här kan det länkas till Naturvårdsverkets allmänna råd (2001:3) om tillsyn enligt miljöbalken och egenkontrollförordningen samt Handbok (2001:4) om operativ tillsyn där närmare vägledning finns.

Lagstiftningen som reglerar miljötillsynen är en s.k. bedömningslagstiftning. Det kan vara svårt för en tillsynstjänsteman att i alla lägen veta vad som kan krävas av en verksamhetsutövare i form av

Här kan det finnas ett fördjupningsblock om hänsynsreglerna i 2 kap. MB.

utredning. Här kan det vara en idé att gå igenom t.ex. vilket underlag som kan behövas för att kunna göra en korrekt bedömning. Det kan finnas olika krav på utredningens omfattning beroende på om verksamhetens miljöpåverkan kan anses stor eller liten.

I första hand sker tillträde för inspektion av en verksamhet efter överenskommelse med ägaren eller innehavaren. Oanmälda inspektioner görs i den mån en effektiv tillsyn förutsätter sådana.

Här kan det finnas en fördjupning med olika exempel för när ett oanmält tillsynsbesök kan vara lämpligt.

Här kan kursdeltagaren vidare få kunskap om några grunder i intervjuteknik som kan vara praktiskt användbara. Deltagaren får även lära sig att under inspektionen så är det viktigt att inte försöka ta över någon del av ansvaret för verksamhetsutövers lagefterlevnad. Istället ska verksamhetsutövaren själv göras aktiv genom att denne får komma med egna förslag på ansvarsfördelning, rutiner, dokumentation, åtgärder eller tidsfrister.

Kursmomentet kan avslutas med en förklaring om vad som är viktigt att tänka på när en inspektion är klar. Det bör t.ex. göras en summering av vad som har kommit fram och en enkel sådan kan många gånger göras direkt på platsen. I vissa fall behöver dock handläggaren utreda frågor mer grundligt innan ev. krav kan ställas.

Om en inspektion visar att det föreligger omständigheter som ger upphov till att miljöstraffavgift ska tas ut så ska det alltid fattas ett beslut om detta.

Hur och när ett beslut om miljöstraffavgift ska fattas framgår av kursmomentet Miljötillsyn – baskurs D som det kan hänvisas till.

Här kan det finnas praktiska checklistor och mallar att ta del av.

En viktig uppgift för tillsynsmyndigheten efter inspektionen är att alltid följa upp ställda krav inom angiven tid. Det behövs rutiner för detta, liksom rutiner för att upprätta tjänsteanteckningar.

Behovsutredning och tillsynsplan

I miljötillsynsförordningen (2011:13) finns bestämmelser som säger att operativa tillsynsmyndigheter ska ha en behovsutredning som gäller för tre år. Myndigheterna ska också ha ett register över alla tillsynsobjekt som har återkommande tillsyn och resurserna ska anpassas efter tillsynsbehovet. Med hjälp av behovsutredningen kan exempelvis miljönämnden påverka tillsynens inriktning och prioritering. Den gör det också lättare att bedöma vilka personalresurser som krävs för att fullgöra kommunens tillsynsansvar. En operativ tillsynsmyndighet ska för varje verksamhetsår upprätta en samlad tillsynsplan som omfattar myndighetens ansvarsområde enligt miljöbalken. Planen ska grundas på behovsutredningen.

I den här delen av baskursen kan olika modeller för tillsyn (styrd tillsyn, behovsprioriterad tillsyn, händelsestyrd tillsyn, skattefinansierad tillsyn) beskrivas och belysas med schematiska bilder. Sedan kan det beskrivas vad som ska ingå i en behovsutredning. I arbetet med en behovsutredning utgår man från fyra centrala begrepp vilka är omvärldsbevakning, tillsynens huvudinriktning, miljökontorets tillgängliga resurser och tillsynsfrekvens.

Kursdeltagaren får kunskap om tre viktiga steg i en behovsutredning. Det handlar dels om att dela in tillsynen i de fyra beskrivna tillsynskategorierna, dels se till att myndighetens resurser räcker till enligt en treårig tillsynsplan, dels se till att ansvarig nämnd gör en lokal bedömning av tillsynsbehovet för verksamheter som inte är anmälningspliktiga (behovsprioriterad tillsyn). Här kan kursdeltagaren se hur ansvarig nämnd kan göra prioriteringar beroende på om det handlar om tillsyn på ej anmälningspliktiga verksamheter eller behovsprioriterad tillsyn.

I den här delen av baskursen kan det finnas en checklista eller ett flödesschema som visar processen och de olika stegen i arbetet med att genomföra en behovsutredning.

Efter att deltagaren har fått se hur en behovsutredning kan gå till kan det beskrivas hur utredningens fyra tillsynskategorier, efter en prioritering, förs över till tillsynsplanen där resursbehovet ska bestämmas. Tillsynsplanen visar hur myndigheten fördelar tillsynsbehovet de kommande tre åren.

Tillsynsplanen bör visa hur myndigheten avser att tillsynen ska bidra till att säkerställa syftet med miljöbalken. Miljökvalitetsmålen och eventuella miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram bör också påverka tillsynsplanens innehåll. De här faktorerna bör även styra prioriteringarna mellan olika tillsynsområden.

Här kan det pekas på att tillsynsplanen bör visa hur myndigheten med tillgängliga resurser och tillgänglig kompetens avser att utföra den tillsyn som bäst svarar mot tillsynsbehovet. Och att det därför kan vara lämpligt att knyta arbetet med planen till budgetarbetet. Tillsynsplanen bör upprättas på ett sådant sätt att den utgör bästa möjliga stöd för ett effektivt tillsynsarbete vid varje enskild myndighet. För varje verksamhet, grupp av verksamheter, ärendetyp eller grupp av ärendetyper kan tillsynsplanen innehålla uppgifter som ger sådant stöd, exempelvis om ansvarig handläggare samt vilka huvudsakliga tillsynsinsatser som planeras under året och uppskattad tidsåtgång för dessa.

Som ett stöd i arbetet med att ta fram en tillsynsplan kan det finnas planeringsmatris eller praktiska checklistor som kursdeltagaren kan använda i sitt arbete.

Tillsynsplanen bör vara en diarieförd handling som beslutats av myndigheten. Den bör vara fri från information som kan omfattas av sekretess.

Tillsynsavgift, självkostnadsprincipen, taxor

Tillsyns- och prövningsmyndigheter har rätt att ta betalt av verksamhetsutövare för tillsyn och vid tillståndsprövning. Reglerna för detta finns i 27 kap. miljöbalken och i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken.

I det här kursavsnittet kan kursdeltagaren få närmare kunskap hur en miljötillsynsavgift är tänkt som en avgift som verksamhetsutövare ska betala för att täcka förvaltningsmyndigheternas kostnader för tillsyn enligt miljöbalken. Tanken är att myndigheternas verksamhet i möjligaste mån ska vara avgiftsfinansierad. Tillsyn och prövning ska därmed inte bekostas av samhället, genom exempelvis skatter, utan av den som söker tillstånd eller är föremål för tillsyn. Alla statens eller kommunens kostnader är tänkta att täckas vilket är i enlighet med principen om förorenaren betalar.

Här kan principen om att förorenaren (PPP) beskrivas närmare och belysas med praxis.

Det ska dock inte uppstå något överskott från avgifterna, utan avgifterna syftar till att täcka myndighetens kostnader för verksamheten enligt miljöbalken.

Här kan man titta närmare på bestämmelsen i 27 kap. 1 § första stycket MB där det finns ett bemyndigande som ger statliga tillsynsmyndigheter rätt att meddela föreskrifter om avgifter för deras kostnader för prövning och tillsyn. Det kan röra sig om schablonavgifter, särskilda avgifter eller timavgifter för utförd tillsyn. Tillsynsmyndigheten har även rätt att ta ut en avgift för polisanmälan

Här kan det hänvisas till relevant praxis, t.ex. MÖD 2005:67, MÖD 2017:36 och MÖD 2004:74.

när det finns en anmälningsskyldighet till polis- eller åklagarmyndigheten. Däremot kan en tillsynsmyndighet inte få kostnader för arbete med att upprätta en ansökan om utdömande av vite ersatt med stöd av 27 kap. 1 § MB. En miljönämnd får inte heller ta ut tillsynsavgift för remissvar i tillsynsärende.

När det gäller kommunala myndigheters avgifter för prövning och tillsyn är det istället kommunfullmäktige som ska besluta om avgifterna. Det innebär att det är upp till varje kommun att besluta om avgifterna. För att bestämma avgifterna kan kommunerna till exempel använda Sveriges kommuner och landstings vägledning Underlag för taxa inom miljöbalkens område.

Här kan det t.ex. länkas till Naturvårdsverkets allmänna råd (NFS 2000:8) om avgifter för myndigheters prövning och tillsyn enligt miljöbalken.

Kursdeltagaren får kunskap om den kommunala självkostnadsprincipen enligt 2 kap. 6 § KL. Självkostnadsprincipen innebär att kommuner och landsting inte får ta ut högre avgifter än som svarar mot kostnaderna för de tjänster eller nyttigheter som de tillhandahåller. Principen gäller som huvudregel för all verksamhet som kommuner och landsting bedriver vare sig det är fråga om frivillig eller specialreglerad verksamhet och är tillämplig såväl mot medlemmar som mot andra.

Här kan visas hur en taxa kan tas fram och det kan finnas praktiska verktyg i form av checklistor och mallar.

Kursdeltagaren kan få en genomgång av hur en taxa för prövning och tillsyn enligt miljöbalken kan vara uppbyggd och tas fram

Miljötillsyn — Baskurs C

Kopplingen mellan tillsyn och prövning av tillstånd, dispenser samt anmälningar

I det här kursavsnittet kan frågor som hur prövningen av tillstånd och dispenser enligt miljöbalken är en viktig förutsättning för tillsynen gås igenom och förklaras. Tillsyn bedrivs i form av uppföljning och kontroll av efterlevnaden av meddelade tillstånd till miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet samt dispenser inom skyddade områden så som strandskydd och biotopskydd.

En verksamhetsutövare med tillstånd har rätt att bedriva den verksamhet som är beskriven i tillståndet. Det finns vidare en skyldighet att följa de villkor som finns i tillståndet. Här kan kursdeltagaren få en genomgång av vad tillsynsmyndigheten kan göra om verksamhetsutövaren inte följer de villkor som står i tillståndet.

Här kan kursdeltagaren få tillgång till en checklista eller en mall för hur man upprättar en åtalsanmälan och vi kan hänvisa till kursavsnitt om förelägganden, förbud och påföljd.

Här kan det finnas tips för villkorsskrivande och en jämförelse mellan väl formulerade villkor med andra som inte är lika bra formulerade.

För att kunna kontrollera om en verksamhetsutövare uppfyller de krav som ställs i ett tillstånd så måste prövningsmyndigheten formulera enkla och uppföljningsbara villkor. I den här delen kan det ges praktiska exempel på vad man kan tänka på vid villkorsskrivning vid en tillståndsprövning. Och hur ett villkor kan läsas och tolkas.

I den här delen kan kursdeltagaren vidare få kunskap om vad ett tillstånds rättskraft är och att tillsynsmyndigheten inte får ändra på villkoren eller föreskriva om åtgärder som redan är prövade när tillståndet gavs.

Case baserat på praxis om tillstånds rättskraft kan visas och avslutas med en fråga med tre olika svarsalternativ varav ett är rätt.

Ibland ger den planerade tillsynen upphov till nya anmälningsärenden. Vid prövning av dispenser inom skyddade områden kan tillsynen också ge upphov till dispensprövningar i "efterhand", vilket ibland ställer handläggaren inför frågan "Föreläggande eller dispens i efterhand?" Här kan ges praktiska exempel på hur kursdeltagaren kan agera i olika situationer.

Miljökvalitetsmålen och miljökvalitetsnormer

I det här avsnittet kan kursdeltagaren få kunskap om de 16 miljökvalitetsmålen som vi har i Sverige och att det finns miljökvalitetsnormer som ett juridiskt styrmedel för att underlätta arbetet med att nå miljökvalitetsmålen.

Miljökvalitetsnormerna infördes i samband med miljöbalken för att komma till rätta med miljöpåverkan från diffusa utsläppskällor som till exempel trafik och jordbruk. Till skillnad från många andra miljöregler tar miljökvalitetsnormer sikte på tillståndet i miljön och på vad miljön tål istället för att ta sikte på hur den mänskliga verksamheten ska utformas.

Det kan förklaras att det finns två olika typer av miljökvalitetsnormer. Det är gränsvärdesnormer som regleras i 5 kap. 2 § första stycket 1 MB och andra normer som regleras i 5 kap. 2 § första stycket 2–4

MB. Gränsvärdesnormerna får inte över- eller underskridas medan de andra normerna ”ska eftersträvas.”

Här kan en beskrivning av det nya försämringsförbudet i 5 kap. 4 § MB ges. Försämringsförbudet gäller vid prövning av verksamheter som påverkar vattenmiljön. Det handlar om att verksamheterna som prövas inte får *försämra* vattenmiljön på ett otillåtet sätt, det vill säga i strid med ett försämringsförbud som följer av ramdirektivet för vatten. Det handlar också om att inte *äventyra* att rätt kvalitet på vattenmiljön uppnås. Med rätt kvalitet menas den status som enligt ramdirektivet ska uppnås i fråga om status eller potential med någon av benämningarna god ekologisk ytvattenstatus, god kemisk ytvattenstatus, god ekologisk potential, god kemisk grundvattenstatus eller god kvantitativ grundvattenstatus.

Försämringsförbudet innebär att verksamheten eller åtgärden inte får medföra en så stor försämring av vattnets kvalitet att vattnet måste karakteriseras till en lägre status än den status som vattenförekomsten har innan verksamheten eller åtgärden påbörjas. EU-domstolen har genom den så kallade Weserdomen (EU domstolens dom 2015-07-01 i mål C-461/13) klarlagt att en otillåten försämring inträffar redan om en av de relevanta kvalitetsfaktorerna försämras så mycket att vattenförekomsten skulle behöva karakteriseras till en lägre status. En otillåten försämring kan alltså inträffa enbart genom att en kvalitetsfaktor försämras till en lägre status, även om vattenförekomsten som helhet med hänsyn till samtliga kvalitetsfaktorer inte behöver karakteriseras till en lägre status.

Miljötillsyn — Baskurs D

Föreläggande, förbud och vite

I den här delen är tanken att öka förståelsen för förvaltningsrättsliga åtgärder inom miljötillsynsområdet.

Här kan det finnas
checklistor/mallar för hur man
kan skriva ett föreläggande eller
ett förbud. Exempel på skrivning
med och utan vite kan ges.

Här kan kursdeltagaren få kunskap om hur man
kan formulera juridiskt hållbara förelägganden och
förbud. När ska dessa kombineras med ett vite?
Vad vitets syfte är och när det behövs som
påtryckningsmedel är frågor som kan gås igenom.

Här kan kursdeltagaren få kunskap om relevanta bestämmelser i miljöbalken som gäller förelägganden och förbud. Det kan beskrivas att ett föreläggande kan avse olika typer av försiktighetsmått eller begränsningar, medan förbud kan avse verksamheter eller andra åtgärder som inte är tillåtna enligt balken. Förelägganden och förbud kan förenas med vite och tillsynsmyndigheten kan besluta om att föreläggandet ska gälla omedelbart, även om det överklagas; ett så kallat verkställighetsförordnande.

Kursdeltagaren kan få kunskap om att förelägganden enligt miljöbalken inte omfattas av rättskraft, och alltså kan ändras av den myndighet som har utfärdat dem. Det enda möjliga undantaget är om föreläggandet kan anses vara gynnande och därmed har så kallad negativ rättskraft.

Här kan förmedlas att ett föreläggande eller förbud kan meddelas för en överträdelse av miljöbalken som sådan. Det krävs alltså inte att ett beslut eller tillstånd har överträtts.

I det här avsnittet kan kursdeltagaren sedan få en närmare beskrivning av möjligheten att förena ett föreläggande eller förbud med ett vite. Det kan hänvisas och länkas till bestämmelser om vitesföreläggandes adressat, beräkning av storlek, utformning och utdömande i lag (1985:206) om viten.

En nackdel med användningen av vite kan vara de långa handläggningstider som kan förekomma i samband med att ett vitesbeslut överklagas. Det händer att möjligheten att överklaga sätts i system, vilket förhindrar effektiviteten vid genomdrivandet av tillsynsbeslut. Vi tittar på om en möjlig lösning på problemet kan vara att förelägga löpande viten, det vill säga ett visst belopp per tidsperiod som föreläggandet inte följs.

Ett föreläggande måste vara tillräckligt preciserat för att vara verkställbart och för att kunna ligga till grund för ett utdömande. Här kan kursdeltagaren få konkreta tips på hur ett föreläggande bör formuleras.

I den här delen kan det även läggas till case baserat på aktuellt rättsfall/praxis som kan visas och avslutas med tre svarsalternativ varav ett är rätt.

Utdömande av vite

I det här avsnittet kan kursdeltagaren få veta hur en talan om utdömande av vite väcks hos mark- och miljödomstol. En genomgång av vad en ansökan om utdömande av vite ska innehålla kan ges:

1. motparten (adressaten för föreläggandet),
2. överträdelsen eller överträdelserna,
3. det eller de lagrum som är tillämpliga,
4. yrkande ("anspråk"), det vill säga vitesföreläggandet som överträtts och vilket belopp som enligt sökanden ska dömas ut,
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis, samt
6. eventuella önskemål om hur målet ska handläggas.

Här kan det finnas checklista/mall för hur man kan skriva en ansökan om utdömande av vite.

Till ansökan ska det fogas kopia av det föreläggande som ansökan grundar sig på samt bevis om delgivning, för kontroll av huruvida föreläggandet har vunnit laga kraft.

I det här avsnittet kan deltagaren vidare få närmare kunskap om att föreläggandet måste vara tydligt och verkställbart samt ha en tydlig adressat som har rättslig möjlighet att följa föreläggandet. Man kan även komma in på olika delgivningsfrågor, frågor om laga kraft och frågan om ett vitesföreläggande utesluter efterföljande miljöstraffsavgift eller straff för samma överträdelse.

Miljöstraffsavgift

I det här avsnittet får kursdeltagaren kunskap om den administrativa straffsavgiften miljöstraffsavgift. Möjligheten att besluta om miljöstraffsavgift är ett komplement till straffbestämmelserna i 29 kap. MB och syftet är att miljöstraffsavgifterna ska täcka in de överträdelser som inte omfattas av det kapitlet. Avgiften uppgår till mellan 1 000 kronor och 1 000 000 kronor.

Enligt 26 kap. 1 § MB är tillsynsmyndigheterna skyldiga att kontrollera efterlevnaden av miljöbalken och dess föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken.

Myndigheterna är också skyldiga att vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse. Det kan till exempel ske genom föreläggande eller förbud. I 30 kap. 1 § MB finns ett bemyndigande till regeringen om att besluta om miljöstraffsavgifter. Det har regeringen gjort genom förordningen om miljöstraffsavgifter (FMSA). Om förutsättningarna för avgift är uppfyllda innebär det att det även finns en skyldighet för tillsynsmyndigheten att besluta om miljöstraffsavgift, se 30 kap. 2-3 §§ MB.

Kursdeltagaren kan få exempel på praktiska exempel på situationer där en miljöstraffsavgift kan vara aktuell.

Här kan det finnas en checklista/mall för hur man kan skriva ett beslut om miljöstraffsavgift.

Här kan beskrivas hur handläggningen av ärenden om miljöstraffsavgift går till och hur själva beslutsprocessen ser ut. Deltagaren kan bl.a. få kunskap om vem som ska betala, vilken utredning och dokumentation som krävs, vem som har bevisbördan samt vad beslutet ska innehålla, hur det ska delges och hur avgiften ska betalas.

Åtalsanmälan och omprövning av villkor

I det här kursavsnittet kan bestämmelser om tillsynsmyndighetens skyldighet att åtalsanmäla och initiera omprövning av villkor gås igenom.

Som ett led i tillsynen är tillsynsmyndigheten skyldig att anmäla de överträdelser av miljöbalkens regler som är straffbelagda till polis- eller åklagarmyndigheten. Anmälningsskyldigheten har stor betydelse för sanktionssystemets funktion.

Här kan det betonas att tillsynsmyndighetens skyldighet enbart är att anmäla de faktiska förhållandena så snart en straffbar överträdelse kan konstateras. Tillsynsmyndigheten ska undvika att själv göra en bedömning av om överträdelsen kan medföra en fällande dom eller om brottet är att anse som ringa. Gärningens allvar, eventuellt uppsåt, eller oaktsamhet och vem som är straffrättsligt ansvarig är frågor som ska bedömas av polis och åklagare.

Här kan det hänvisas och länkas till relevanta JO-avgöranden.

Det kan beskrivas hur snart en anmälan ska göras om tillsynsmyndigheten upptäcker en överträdelse och vad som händer om anmälan inte görs tillräckligt snabbt.

Här kan det gås igenom vad som gäller om någon annan redan har anmält överträdelsen och frågan om anmälningsskyldigheten då bortfaller eller inte. Här kan kursdeltagaren få praktiska råd om noggrannhet och dokumentation.

Här kan det länkas till Naturvårdsverkets Handbok (2001:4) Operativ tillsyn och Naturvårdsverkets allmänna råd om tillsyn (NFS 2001:3).

Här kan det hänvisas och länkas till relevant praxis, t.ex. MÖD 2005:67.

Kursdeltagaren kan få kunskap om att anmälningsskyldigheten är ett led i tillsynsarbetet och att tillsynsmyndigheten har rätt att ta ut kostnaderna för det arbete som anmälan innebär genom avgift enligt 27 kap. 1 § MB.

I det här avsnittet kan kursdeltagaren vidare få kunskap om tillsynsmyndighetens skyldighet att initiera ändring eller upphävande av tillståndsvillkor. Ett förfarande som är kopplat till tillsynsmyndighetens skyldighet att fortlöpande bedöma tillräckligheten av villkor i tillstånd till miljöfarliga verksamheter eller vattenverksamheter.

Här kan gås igenom vad som avses med begreppet "tillräckligt" och att det ska avgöras mot bakgrund av 1 kap. 1 § MB och de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB. Om villkoren anses otillräckliga ska tillsynsmyndigheten på eget initiativ ta upp frågor om omprövning, ändring eller upphävande av villkor.

Här kan det hänvisas och länkas till relevant praxis för att belysa olika bedömningar om vad som är tillräckligt.

Checklista

Hur byggnadsnämnden ska hantera ett överklagande

Om våra checklistor

JP Infonets checklistor är ett praktiskt stöd som hjälper dig att gå metodiskt till väga och inte glömma viktiga moment i handläggningen. Checklistan är en förenklad sammanställning av aktuella lagar och andra författningar samt förarbeten och rättspraxis. I många fall krävs det att ansvarig handläggare tar vägledning av uppräknade rättskällor istället för checklistan. Detta eftersom checklistan tyvärr inte kan täcka in precis alla upptänkliga situationer och omständigheter.

När ett överklagande kommer in till kommunen måste byggnadsnämnden vidta vissa handläggningsåtgärder. Först ska nämnden ta ställning till om beslutet måste ändras för att det är uppenbart felaktigt. Nämnden ska också pröva om överklagandet kommit in i rätt tid

(rättidsprövning). Har överklagandet kommit in i rätt tid ska nämnden skicka överklagandet och samtliga handlingar i ärendet vidare till överprövande instans. Om överklagandet kommit in för sent ska överklagandet avvisas.

Den här checklistan avser *inte* överklagande av de beslut som anges i 13 kap. 1 § plan- och bygglagen (PBL) vilka överklagas genom så kallad laglighetsprövning enligt kommunallagen.

STEG 1: Är beslutet uppenbart felaktigt?

Byggnadsnämnden har i vissa fall en skyldighet att ändra ett beslut, 38 § förvaltningslagen (FL).

Läs därför som första steg igenom överklagandet och det överklagade beslutet för att kontrollera om nämnden ska ändra beslutet.

Tre omständigheter ska vara uppfyllda för att nämnden ska vara skyldig att ändra ett beslut.

Beslutet måste ändras om

1. det är *uppenbart felaktigt* i något *väsentligt hänseende* på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning
2. beslutet kan ändras *snabbt och enkelt* och
3. ändringen *inte blir till nackdel* för någon enskild part.

Har överklagandet överlämnats till överinstansen får beslutet inte ändras, 39 § FL.

Steg 1 Fördjupning

Beslutet ska vara uppenbart felaktigt

För att ett beslut ska ändras enligt 38 § FL krävs att felaktigheten är uppenbar. Om det krävs ytterligare utredning för att klargöra om beslutet är felaktigt kan det i normalfallet inte anses vara uppenbart felaktigt, se prop. 2016/18:180 s. 240. Därför räcker det i allmänhet att du som handläggare endast läser igenom överklagandet och det överklagade beslutet. En närmare granskning av ärendet behöver bara göras om genomläsningen påvisar att utgången sannolikt bör vara en annan.

Det ska vara ett fel i "väsentligt hänseende"

Felaktigheten ska avse ett "väsentligt hänseende". Det innebär bland annat att felaktigheter som rör förhållanden som i praktiken saknar betydelse för utgången i ärendet, eller som av andra skäl kan bedömas som mindre väsentliga, i många fall inte behöver leda till en ändring av beslutet även om felet är enkelt att konstatera. Det gäller till exempel om ett överklagat beslut är oriktigt bara på en av flera punkter och den punkten är mindre betydelsefull i sammanhanget.

Ändringen ska kunna göras snabbt och enkelt

Det ska gå snabbt och enkelt att ändra beslutet. Ytterligare utredning i ärendet ska inte krävas.

Bara ändringar i gynnande riktning

Ett beslut får inte ändras till nackdel för någon enskild part. Det finns alltså inte någon möjlighet att ändra ens ett uppenbart oriktigt beslut, om ändringen skulle innebära att någon part får sin rättsställning försämrad. Detta gäller även om nämnden förutser att ändringen kommer att göras i överinstansen.

Observera att nämnden även har en möjlighet att ändra ett beslut som den anser är felaktigt enligt 37 § FL. Se checklistan "Rättelse och ändring av myndighetsbeslut".

STEG 2: Har överklagandet kommit in i rätt tid?

När ett överklagande kommit in ska nämnden pröva om det kommit in i rätt tid, det vill säga göra en rättidsprövning. För att göra detta måste nämnden veta om klaganden delgetts beslutet och när beslutet delgivits och kungjorts.

Har klaganden delgetts beslutet ska överklagandet ha kommit in inom tre veckor från det att hon eller han tog del av beslutet. För övriga ska överklagandet ha kommit in inom fyra veckor från den dag beslutet kungjordes i Post- och Inrikes Tidningar. Se 13 kap. 16 § PBL och 44 § FL.

- Kontrollera när klaganden fick del av beslutet.

Datomet för när klaganden fick del av beslutet kan framgå på olika sätt, till exempel genom delgivningskvitto, annan skrivelse från klaganden eller tjänsteanteckning efter samtal med klaganden.

Kom ihåg att det är nämnden som har bevisbördan för när klaganden tog del av beslutet. Det innebär att nämnden måste kunna visa när klaganden fick del av beslutet om klaganden skulle invända mot nämndens uppgift.

Har beslutet skickats med "vanlig" post (inte rekommenderad post), och det inte finns något delgivningskvitto eller annan uppgift om när klaganden tog del av beslutet, kan ett sannolikt datum för när parten tagit del av beslutet bestämmas utifrån den sedvanliga postgången. Att uppskatta ett datum för mottagande på detta sätt är dock inte att rekommendera om nämnden beslutar att avvisa överklagandet som för sent inkommet. Detta eftersom det blir svårt att visa när klaganden fick del av beslutet om klaganden invänder mot ett datum för delgivning som endast baseras på en uppskattning.

- Beräkna när överklagandetiden löper ut.

Huvudregeln är att den sista dagen för överklagande har samma namn som den dag tiden började räknas, se 1 § lagen om beräkning av lagstadgad tid. Det vill säga, har klaganden tagit del av beslutet en torsdag ska överklagandet vara inlämnat senast torsdagen tre veckor senare.

Infaller sista dagen för överklagande på en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, förlängs överklagandetiden till nästkommande vardag, se 2 § lagen om beräkning av lagstadgad tid.

Beroende på om överklagandet kommit in i tid eller inte ska olika åtgärder vidtas. Om överklagandet kommit in för sent, gå vidare till [steg 3](#). Om överklagandet kommit in i tid, gå vidare till [steg 4](#).

Observera! Nämnden ska endast pröva frågan om överklagandet kommit in i tid. Nämnden ska inte ta ställning till om beslutet är överklagbart eller om den klagande har klaganderätt.

STEG 3: Om överklagandet kommit in för sent

Om överklagandet kommit in för sent ska överklagandet avvisas i ett formellt beslut. Beslutet ska motiveras och ha en överklagandehänvisning.

Överklagandet ska inte avvisas, även om det kommit in för sent, om förseningen beror på att nämnden inte har lämnat en korrekt underrättelse om hur man överklagar eller överklagandet har kommit in till överinstansen inom överklagandetiden, 45 § andra stycket FL.

STEG 4: Om överklagandet kommit in i tid

Om överklagandet kommit in i rätt tid bör det antecknas på överklagandet. Anteckningen ska vara daterad och underskriven. Vissa myndigheter har stämplor som signeras.

Överklagandet ska sen skyndsamt skickas vidare till överprövande instans, 46 § FL. Som huvudregel ska överklagandet skickas vidare till överinstansen inom en vecka. Bifoga kopior av samtliga handlingar i ärendet som tillhör det överklagade beslutet. Det kan även vara bra att till exempel skicka med ett utdrag ur diariet över alla handlingar som finns i ärendet för att underlätta för överinstansen.

Överklagandet ska skickas vidare till överinstansen även om nämnden ändrat det överklagade beslutet så som klaganden yrkat, se 46 § andra stycket FL. Det nya beslutet ska också skickas vidare

till överinstansen tillsammans med överklagandet. Överklagandet anses nämligen omfatta även det nya beslutet.

I vissa fall kan det vara bra att skicka med ett yttrande till överinstansen tillsammans med överklagandet, till exempel om nämnden vill förtydliga sin beslutsmotivering och/eller bemöta vad klaganden har angett i överklagandet.

I yttrandet bör inte hela bakgrunden till ärendet beskrivas. Detta eftersom överinstansen redan har tillgång till den genom det överklagade beslutet och övriga handlingar i ärendet. Yttrandet bör istället utgå från vad klaganden framfört i sitt överklagande. Identifiera därför vad klaganden är missnöjd med och bemöt invändningarna.

Ett välskrivet yttrande kan dock ta tid. Om nämnden behöver en längre tid för att skriva yttrandet kan överklagandet och övriga handlingar i ärendet överlämnas till överinstansen med en begäran om anstånd med att inkomma med yttrandet. Det vill säga ett önskemål om att få komma in med yttrandet vid ett senare angivet tillfälle.

Se vidare checklistan "Att skriva ett yttrande till överprövande instans eller tillsynsmyndighet".

Xxxxxxx kommun**BESLUT**

20«Datum»

Ärende

«Diarienummer»

«Namn»

Fastighet

«Adress»

«Fastighetsbeteckning»

«Postnummer» «Ort»

Handläggare

«Handläggare_Befattning»

«Handläggare_EmailArbetet_Telefonarbetet»

Beslut om miljöskaktionsavgift för försent inlämnad årsrapport**Beslut**

Miljönämnden i «Xxxxxxx»s kommun beslutar att

påföra verksamhetsutövaren «Namn», «organisationsnummer», 1 000 kr i miljöskaktionsavgift för att ha varit försenad med att lämna in en rapport.

avgiften ska betalas till Kammarkollegiet enligt särskild betalningsanmaning. Betalning ska ske senast 30 dagar efter delgivning av detta beslut. Efter sista betalningsdagen får beslutet

enligt 30 kap. 5 § andra stycket miljöbalken (1998:808) verkställas såsom lagakraftvunnen dom och beloppet förfaller till betalning detta datum, även om beslutet överklagas.

Beslutet fattas med stöd av 30 kap. 1 och 3 §§ miljöbalken samt 9 kap. 20 § förordningen (2012:259) om miljöskaktionsavgifter med hänvisning till 15 § förordningen (2016:1128) om fluorerade växthusgaser.

Bakgrund

«Namn»:s anläggning på fastigheten «fastighetsbeteckning» i «Xxxxxxxx»s kommun med en sammanlagd köldmediemängd som motsvarar «XX» ton koldioxidekvivalenter omfattas av årlig rapporteringsplikt till tillsynsmyndigheten. Årsrapportering ska redovisas för tillsynsmyndigheten senast 31 mars efterföljande år. Rapport för år 20«År» inkom till miljönämnden 20«Datum» och inkom därmed inte i tid./ Rapporten för år 20«År» har inte inkommit.

«Namn» har givits möjlighet att yttra sig och synpunkter/inga synpunkter har inkommit.

Bemöt eventuella synpunkter.

Motivering

Tillämpliga bestämmelser

I detta beslut avses med:

Den svenska f-gasförordningen: Förordning (2016:1128) om fluorerade växthusgaser.

Miljösanktionsförordningen: Förordning (2012:259) om miljösanktionsavgifter.

Enligt 15 § i den svenska f-gasförordningen ska resultaten från periodiska kontroller, information om utrustning som skrotats och andra ingrepp som utförts under föregående år samt uppgifter om identitet på det företag som utfört ingreppen redovisas och rapporteras till tillsynsmyndigheten senast 31 mars efterföljande år. Rapportering ska ske om det i en stationär anläggning, i en mobil utrustning eller i en anläggning på fartyg under någon del av ett kalenderår finns en mängd köldmedium som motsvarar minst 14 ton koldioxidekvivalenter och som omfattas av läckagekontroll.

Enligt 9 kap. 20 § i miljösanktionsavgiftsförordningen är miljösanktionsavgiften 1 000 kr vid överträdelse av 15 § i den svenska f-gasförordningen genom att vara försenad med att med att lämna in en rapport.

Bedömning

Miljönämnden i «XXXXXXXXX» kommun finner att ovanstående verksamhetsutövare inte har uppfyllt föreskrivna krav på rapportering och bedömer att det i ärendet inte framkommit några omständigheter som enligt 30 kap. 2 § andra stycket miljöbalken medför att miljösanktionsavgift inte ska påföras.

Erinran

Enligt 1 kap. 3 och 4 §§ miljöbalken kan en miljösanktionsavgift tas ut med dubbelt belopp om överträdelsen inte upphör eller om den upprepas.

Hur man överklagar

Ett beslut om miljösanktionsavgift går att överklaga till mark- och miljödomstolen, se bifogad information "Hur man överklagar till mark- och miljödomstolen". Även om beslutet överklagas ska betalning ske och beloppet återfås om beslutet upphävs.

Information

För handläggningen av miljösanktionsavgift tas en timavgift ut enligt miljönämndens taxa. För närvarande är avgiften XXX kr/timme. Debitering görs för X,X timmar, totalt XXXX kr. Faktura sänds separat.

Miljösanktionsavgiften betalas till Kammarkollegiet enligt särskild betalningsuppsmaning.
Invänta detta från dem.

Mer information finns att hämta på Kammarkollegiets hemsida
<http://www.kammarkollegiet.se/miljosanktionsavgifter>.

MILJÖNÄMNDEN I XXXXXXXXXXXX KOMMUN

Beslut enligt delegation

«Handläggare_Befattning»

Bilagor

Information om hur man överklagar
Delgivningskvitto

Kopia

Akten

Hur man överklagar hos mark- och miljödomstolen

Om Ni inte är nöjd med beslutet kan det överklagas hos Mark- och miljödomstolen vid **Xxxxx** tingsrätt.

Överklagandet ska lämnas in eller skickas till:

Miljönämnden i **«XXXXXXXXXX»** kommun

XXXXXXXXXgatan X

XXX XX XXXXXXXXXXXX

Överklagandet ska dock adresseras till överprövande instans. För att överklagandet ska kunna prövas måste handlingarna ha kommit in till miljönämnden inom tre veckor från den dag då Ni fick del av beslutet, annars kan Ert överklagande inte tas upp. Miljönämnden överlämnar sedan ärendet till miljödomstolen.

I överklagandet ska anges:

- vilket beslut som Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets diarienummer
- skriv varför Ni anser att beslutet ska ändras och vilken ändring Ni vill ha

Underteckna skrivelsen och uppgi:

- namn
- postadress
- telefonnummer

Om Ni anlitar ombud kan ombudet underteckna skrivelsen, fullmakt i original med ombudets namn, adress och telefonnummer ska bifogas.

Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er uppfattning, så bör Ni skicka med det.

KOMPLETTERING AV FÖRSTUDIE DEL 2 – TILLSYNSUTBILDNING ENLIGT MILJÖBALKEN

Samma metodik som tidigare har presenteras för den webbaserade baskursen inom miljötillsyn kan användas i andra webbaserade fördjupningskurser om tillsyn av exempelvis förorenad mark, miljöfarlig verksamhet, naturvård och vattenverksamhet. I det följande ska vi presentera vad webbkurser om förorenad mark och miljöfarlig verksamhet skulle kunna innehålla.

Miljötillsyn – Förorenad mark

För att minska risken att människor eller miljö skadas ska förorenade områden efterbehandlas. Det är därför viktigt att sådana områden undersöks och åtgärdas och det är ett arbete som samordnas av Naturvårdsverket.

Bestämmelser som styr tillsynen av förorenad mark

I fördjupningskursen om förorenad mark kan det belysas vilka olika regler som styr tillsynsarbetet i den delen. Kursdeltagaren kan här få kunskap om att det övergripande målet för miljöpolitiken går ut på att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Framför allt är det miljöbalken och miljökvalitetsmålen som riksdagen beslutat om som styr arbetet med efterbehandling. Här kan man inledningsvis titta närmare på och beskriva riksdagens miljökvalitetsmål Giftfri miljö.

Så här formuleras miljökvalitetsmålet Giftfri miljö: "Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar".

Löpande och invävt med praktiska exempel i webbkursen kan deltagaren få närmare kunskap om de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB, bestämmelserna om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd i 9 kap. MB samt bestämmelserna om verksamheter som orsakar miljöskador i 10 kap. MB. Länkar ges genomgående och i samband med olika verklighetsbaserade s.k. case till relevanta bestämmelser i lagar och andra bestämmelser, t.ex. till förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, miljötillsynsförordningen, förordningen om miljöstraffsavgifter, förordningen om allvarliga miljöskador, förordningen om miljörisikområden samt förordningen om avhjälpande av föroreningsskador och statligt stöd för sådant avhjälpande. Allt kopplat till bestämmelserna om tillsyn i 26 kap. MB.

Ett case kan beskrivas som en animerad film som visar ett scenario kopplat till exempelvis ett intressant rättsfall eller en aktuell fråga. Caset avslutas med en frågeställning som kursdeltagaren får svara på genom att välja ett av tre svarsalternativ varav ett är rätt.

Ansvarsfrågor

I samband med att den specifika regleringen går igenom så kan kursdeltagaren få en genomgång av ansvarsfrågor. Vem ska ansvara för undersökning och en eventuell sanering av förorenad mark? Är det nuvarande eller tidigare verksamhetsutövare? Eller är det fastighetsägaren?

Här kan kursdeltagaren få del av en praktisk checklista som beskriver ansvarsfördelningen mellan olika verksamhetsutövare och fastighetsägare.

För att veta vem som ska betala för en sanering kan man här gå igenom grundprincipen att det är den som har bedrivit den förorenande verksamheten ska sanera. I andra hand är det fastighetsägaren.

Ofta saneras områden i samband med att de ska bebyggas. Men i en del fall finns det ingen ansvarig kvar och då kan staten träda in och bekosta en sanering. Här kan processen för det beskrivas. Naturvårdsverket fördelar statliga pengar till arbetet med förorenade områden. Kommunerna söker bidrag hos länsstyrelserna som i sin tur ansöker om bidrag hos Naturvårdsverket.

Här kan kursdeltagaren få djupare kunskap om efterbehandlingsansvar genom att t.ex. ta del av Naturvårdsverkets vägledningar.

Identifiering, inventering och riskklassifiering av tillsynsobjekt

Den här delen av webbkursen kan beskriva hur identifiering, inventering och riskklassifiering av tillsynsobjekt går till.

Ett första steg är att identifiera potentiellt förorenade områden vilket innebär att man vill hitta områden där det har funnits en verksamhet som skulle kunna förorena området. Här kan det nämnas att bara för att ett område är identifierat som ett potentiellt förorenat område så behöver det inte vara förorenat i praktiken eller komma att kräva efterbehandlingsåtgärder. Områdena placeras i en branschklass vilket är en gruppriskklassning som baseras på generella riskbedömningar utifrån vilken verksamhet eller bransch som har funnits på platsen.

Här kan de olika branschklasserna beskrivas närmare genom att en animerad film med speaker visas.

Efter identifiering av potentiellt förorenade områden inträder en inventeringsfas där man börjar med att titta på områdena i de högsta branschklasserna. Här kan kursdeltagaren få kunskap om den metodik som används vid inventeringen och som har tagits fram av Naturvårdsverket, MIFO (Metodik för Inventering av Förorenade Områden). Vid den inledande orienterande studien som resulterar i en första riskklassning används en metodik som kallas MIFO fas 1. Därefter används metodik enligt MIFO fas 2 som omfattar en översiktlig undersökning och en ny riskklassning.

Här kan de olika momenten av MIFO fas 1 och 2 tydliggöras genom exempelvis en checklista.

När riskklassningen bestäms så görs en översiktlig bedömning av de risker för människors hälsa och miljön som det förorenade området kan innebära idag och i framtiden. Kursdeltagaren kan här få kunskap om att det finns fyra olika riskklasser och vad de står för:

- riskklass 1, mycket stor risk,
- riskklass 2, stor risk,
- riskklass 3, måttlig risk och
- riskklass 4, liten risk.

Det är huvudsakligen länsstyrelserna i respektive län som inventerar de förorenade områdena och riskklassar dem (ett arbete som sedan den 31 december 2015 är avslutat då man nu känner till de flesta av Sveriges misstänkt förorenade områden). Med hjälp av riskklassningen gör länsstyrelserna sedan en prioritering för hur områdena ska hanteras vidare och det fortsatta arbetet syftar till att åtgärda de misstänkt förorenade områdena. Tillsammans med länsstyrelserna har Naturvårdsverket tagit fram en lista över branscher

Här kan man länka till Naturvårdsverkets lista och annan vägledning.

som ska prioriteras vid inventering av områden. Även om listan inte har uppdaterats sedan 2011 så kan den vara till vägledning även för andra aktörer.

Operativ tillsyn av förorenad mark

Tillsynsmyndigheterna kan bedriva tillsyn av markföroreningar på flera olika sätt. Hur tillsynen kan gå till kan deltagaren få en genomgång av i det här kursmomentet. Det handlar t.ex. om att:

- inventera områden där tidigare verksamhet har bedrivits som bedöms innebära en risk för en förorening
- kräva provtagning vid nedläggning av verksamheter

- följa upp inrapporterade föroreningar
- godkänna och följa upp anmälda åtgärder för att avhjälpa en förorening
- kräva åtgärder av förorenade områden både av verksamhetsutövare men även vid nybyggnation eller ombyggnation

De här olika arbetssätten kan bedrivas i olika omfattning, men samtliga drivs parallellt. Här kan kursdeltagaren få kunskap om att anmälda åtgärder och inrapporterade föroreningar bör prioriteras eftersom miljöbalken ställer krav på att anmälaren ska få svar inom en rimlig tid.

När en myndighet ska bedriva tillsyn av markföroreningar så kan den initieras på olika sätt. Dels kan tillsynen vara *egeninitierad*, dels kan tillsynen vara *händelsestyrd*. Här kan deltagaren få en inblick i hur den egeninitierade tillsynen görs och att det t.ex. kan handla om att en miljöförvaltning vid granskning av bygglovsärenden startar ärenden när det bedöms att det finns behov av utredningar.

Tillsynsmyndigheterna arbetar också med ansvarsutredningar för verksamheter som lagts ned. Om det finns en ansvarig verksamhetsutövare eller fastighetsägare så kan tillsynsmyndigheten ställa krav på undersökningar och vid behov avhjälpandeåtgärder. Här kan deltagaren få veta vilka möjligheter som finns om det inte finns någon ansvarig. Det går t.ex. att söka statliga medel för åtgärder. I samband med tillsyn på miljöfarliga verksamheter då misstanke om markföroreningar finns, inleds ofta en process med krav på undersökningar och åtgärder.

De flesta ärenden om förorenade områden som kommer in till tillsynsmyndigheten är dock initierade genom att områden eller byggnader exploateras eller säljs. Inför exploatering eller försäljning av markområden eller byggnader är det vanligt att de här områdena undersöks för att identifiera eventuella markföroreningar. Då är tillsynen så kallat händelsestyrd.

Handläggningsfrågor

Upplysningar om förorenade områden

En myndighets handläggning vid tillsyn av förorenad mark inleds ofta av att myndigheten får information om en påträffad förorening. Upplysningen kan komma in skriftligen eller muntligen. Att informera om en påträffad förorening kan t.ex. göras genom att fylla i en blankett.

Här kan det finnas en mall till en blankett för anmälan enligt 28 § förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd alt. upplysning enligt kap 10, 11 § MB.

I det här kursmomentet kan det klargöras att en påträffad förorening måste meddelas till tillsynsmyndigheten skyndsamt. Enligt 10 kap. 11 § MB är alla som äger eller brukar en fastighet (vilket inkluderar exploatörer och tillfälliga nyttjare av fastigheten) skyldiga att upplysa tillsynsmyndigheten om det upptäcks en förorening på fastigheten. Upplysningsskyldigheten gäller inte vid misstankar om förorening, utan den inträder först

vid vetskap om att ett område är förorenat. Det finns inte heller någon upplysningsplikt för de fall föroreningen är obetydlig och därmed saknar betydelse som riskfaktor för människor eller miljö. Skyldigheten innebär att tillsynsmyndigheten ska underrättas omedelbart.

Upplysningar om förorenade områden kan ligga till grund för olika typer av beslut som fattas av tillsynsmyndigheten, såsom föreläggande om förebyggande åtgärder enligt 2 kap. 3 § MB,

Här kan de olika möjliga åtgärderna gås igenom och belysas med verklighetsbaserade situationer/praxis.

reparativa åtgärder enligt 2 kap. 8 § och 10 kap. 2 och 3 §§ MB, krav på undersökningar enligt 26 kap. 22 § MB eller förklaring av ett område som miljöriskområde enligt 10 kap. 15 § MB.

Upplysningen till tillsynsmyndigheten måste ske skyndsamt eftersom myndigheten ska kunna avgöra om föroreningen kräver en omedelbar åtgärd eller inte. Tillsynsmyndigheten måste också vid behov kunna meddela information eller råd till medborgare eller media. Efter att uppgifterna om en påträffad förorening har tagits emot så kan ärendet generellt handläggas enligt följande.

Uppgifterna kan registreras i tillsynsmyndighetens databas över förorenade områden. I samband med det bedöms uppgifterna och om de kan anses vara kompletta. I bedömningen granskas även datum för inkomna uppgifter och datum för påträffandet av föroreningen. Om sådana uppgifter saknas begärs kompletteringar. Beroende på ärendets karaktär och omfattning, ställs därefter krav på undersökning eller krav på att vidta avhjälpandeåtgärd. Om situationen medger det kan ärendet även lämnas utan vidare åtgärd.

Här kan kursdeltagaren få praktiska verktyg för hur ett ärende kan handläggas i form av flödesschema eller checklistor.

Här kan det t.ex. länkas till en fördjupande text om hur ett föreläggande bör utformas eller till en beslutsmall.

Anmälan om avhjälpandeåtgärd

Den som vill avhjälpa en föroreningsskada måste oftast anmäla det till kommunen eller länsstyrelsen innan avhjälpandeåtgärden vidtas. Att inte göra en sådan anmälan är brottsligt. Anmälningssplikten är till för att tillsynsmyndigheten ska kunna påverka avhjälpandeåtgärderna i förväg, t.ex. genom att förelägga om skyddsåtgärder eller försiktighetsmått. På det sättet kan tillsynsmyndigheten försöka minimera den negativa miljöpåverkan som åtgärden skulle kunna medföra.

I kursavsnittet om handläggningsfrågor kan man gå igenom vad som gäller för en anmälan om avhjälpandeåtgärd. Här tittar man bl.a. på 28 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd enligt vilken det är förbjudet att utan anmälan till tillsynsmyndigheten vidta en avhjälpandeåtgärd med anledning av en föroreningsskada enligt 10 kap. MB. Det här

gäller om åtgärden kan medföra ökad risk för spridning eller exponering av föroreningarna och den risken inte bedöms som ringa.

Deltagaren får här kunskap om att en anmälan om avhjälpandeåtgärd alltid ska vara skriftlig och lämnas till tillsynsmyndigheten i god tid innan åtgärden vidtas. En anmälningspliktig verksamhet får normalt sett påbörjas tidigast sex veckor efter det att anmälan har gjorts. Anmälan ska innehålla de uppgifter, ritningar och tekniska beskrivningar som behövs för att tillsynsmyndigheten ska kunna bedöma åtgärdens art, omfattning och miljöeffekter.

Vid kommunal tillsyn av förorenad mark bör förvaltningen skicka ärendet för kännedom till länsstyrelsen och i vissa fall får länsstyrelsen även tillfälle att särskilt yttra sig över anmälan. Handläggningstiden hos tillsynsmyndigheten kan totalt sett överstiga sex veckor om kompletteringar krävs. I enstaka fall kan därför beslut om grävförbud utfärdas.

Kursdeltagaren kan här vidare få kunskap om att resultaten av avhjälpandeåtgärderna ska redovisas i en skriftlig slutrapport. Om åtgärderna bedöms vara bristfälliga begärs kompletteringar. Görs bedömningen att åtgärderna är tillräckliga, fattas beslut om ingen ytterligare åtgärd, vilket följs av debitering och avslutning av ärendet. Debitering görs för all nedlagd tid som anses tillhöra ärendet, inklusive inläsning av ärendet, begäran om kompletteringar, kontakter med parter, samråd med experter och myndigheter, inspektioner med mera.

Den här webbkursen kan liksom alla kurser inom miljötillsyn innehålla flera animerade s.k. case där kursdeltagaren får uppleva verkliga fall som knyter an till det fördjupade ämnet. På ett inspirerande och pedagogiskt sätt får deltagaren lösa problem eller svara på frågor. I den här delen kan det t.ex. handla om att reda ut vem som har ansvar för ett förorenat område och vem som ska utföra undersökningar eller avhjälpningsåtgärder.

Inför produktionen av webbkursen kan man utveckla den mer praktiska delen utifrån deltagarnas erfarenheter och intresseområden. Mer fokus kan även läggas på tekniska undersökningar med hjälp av genomgångar av praktiska exempel.

Kursen kan även innehålla examinationsfrågor där kursdeltagaren får möjlighet att testa sina kunskaper för att kunna få ut ett diplom som visar genomgången utbildning och kunskaper.

Miljötillsyn – Miljöfarlig verksamhet

Som verksamhetsutövare har man ett ansvar för att verksamheten inte skadar omgivningen. I fördjupningskursen om miljöfarlig verksamhet kan det beskrivas hur olika regler styr tillsynsarbetet i den delen. Tillsynen görs för att kontrollera att lagar, föreskrifter, domar och beslut följs och tillsynen grundar sig på reglerna i miljöbalken.

I den här webbkursen kan man t.ex. gå igenom de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB, bestämmelserna om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd i 9 kap. MB, bestämmelser om tillsyn och egenkontroll i 26 kap. MB. Här kan man även gå igenom relevanta bestämmelser i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, förordningen om verksamhetsutövares egenkontroll samt förordningen om miljöstraffsavgifter.

Begreppen miljöfarlig verksamhet och verksamhetsutövare

Här kan kursdeltagaren inledningsvis få en genomgång av vad som menas med miljöfarlig verksamhet. Det är verksamhet som utgörs av utsläpp eller annan påverkan från fasta störningskällor. Verksamheten ska även vara knuten till en användning av fast egendom.

Här kan det hänvisas till 1 och 2 kap. jordabalken där innebörden av "fast egendom" framgår.

Uttrycket "mark" innefattar även vattenområde, vilket innebär att exempelvis utvinning av olja eller gas i havet är miljöfarlig verksamhet.

Rörliga störningskällor omfattas indirekt av begreppet miljöfarlig verksamhet om sådana förekommer vid användning av mark, byggnader eller anläggningar. Tillståndsplikt gäller till exempel för flygplatser där den miljöfarliga verksamheten i huvudsak utgörs av flygplanens start och landning. Hamnar, järnvägar och vägar är även de miljöfarliga med hänsyn till transportmedlen. Det är då hamnbolaget, vägghållaren eller liknande som ansvarar för den fasta anläggningen och inte den enskilde bilisten eller andra som använder den rörliga störningskällan som är adressat enligt bestämmelsen.

Begreppet verksamhetsutövare kan här beskrivas närmare och belysas genom praxis (se bland annat MÖD 2005:64).

I 9 kap. 1 § MB definieras inte vem som ska betraktas som verksamhetsutövare. Enligt rättspraxis är verksamhetsutövaren den som har den faktiska och rättsliga möjligheten att vidta åtgärder mot störningar och olägenheter orsakade av verksamheten.

Här kan kursdeltagaren få en genomgång av punkterna 1-3 i 9 kap. 1 § MB där tre typer av störningar definieras som miljöfarlig verksamhet.

Av *punkten 1* framgår att utsläpp av avloppsvatten, fasta ämnen eller gas från mark, byggnader eller anläggningar i mark, vattenområden eller grundvatten betraktas som miljöfarlig verksamhet. Detta gäller oavsett om utsläppet kan medföra olägenhet eller förorening. Bestämmelsen omfattar således alla utsläpp oavsett miljörisk. Här kan det förklaras att den här punkten skiljer från punkterna 2 och 3 som kräver åtminstone en risk för olägenhet eller förorening. Med utsläpp avses alla utsläppsförfaranden, inte bara direkta utsläpp genom ledningar utan även till exempel att kemikalier transporteras iväg och släpps ut på annan plats. Utsläppet ska ske i mark, vattenområden eller grundvatten. Det här innebär att bestämmelsen omfattar alla utsläpp, även sådana som sker genom infiltration i markyta och underliggande jordlager.

Av *punkten 2* framgår det att miljöfarlig verksamhet omfattar all användning av mark, byggnader eller anläggningar som kan leda till olägenhet för människors hälsa eller miljön genom annat utsläpp än som avses i punkt 1, eller genom förorening av mark, luft, vattenområden eller grundvatten. I jämförelse med punkt 1 omfattar den här punkten även förorening av luft och diffusa utsläpp från fast egendom (exempelvis risk för läckage från förvaring av kemikalier från en fastighet).

För att bestämmelsen ska vara tillämplig är det tillräckligt att en risk för olägenhet föreligger. Användning av fast egendom eller fasta anläggningar gäller användning i olika former, såsom användning grundad på äganderätt, nyttjanderätt eller annan rättstitel till egendomen, och även fall då rättslig grund för användning helt saknas. Användning kan även avse verksamhet som bedrivs i byggnad på ofri grund eller i gruva.

Här kan det hänvisas och länkas till förarbeten och praxis.

I förarbetena till punkten 2 anges att fabriker, industriella anläggningar, jordbruk, trafikanläggningar, förbränningsanläggningar, kärntekniska anläggningar, deponier och andra upplag är sådan användning som omfattas av bestämmelsen. Avfallsdeponier, soptippar och liknande som inte har använts aktivt eller tillförts någonting på många år omfattas av begreppet användning. Användning är även s.k. förvaringsfall när någon

Här kan ett verklighetsbaserat, animerat s.k. case baserat på ett intressant rättsfall visas som belyser frågan och som avslutas med en fråga med olika svarsalternativ varav ett är rätt.

förvarar tunnor med förbrukade kemikalier på sin fastighet, även om det är någon annan som genererat avfallet och placerat tunnorna där. Även verksamheter som sker ute i vattenområden, till exempel oljeplattformar, omfattas av begreppet användning av mark, byggnader eller anläggningar.

Punkten 3 gäller omgivningsstörningar, det vill säga användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för omgivningen, dvs. enbart störningar som når utanför den störande anläggningen (omgivningen). Den störande anläggningen omfattas alltså inte. Störningar som omfattas av bestämmelsen är buller, skakningar, ljus, joniserande eller icke-joniserande strålning eller annat liknande.

Ljus avser ljusstrålning från till exempel reklamanordningar och trafikanläggningar. Med joniserande och icke-joniserande strålning avses detsamma som i 1 kap. 3 § strålskyddslagen (2018:396).

Begreppet olägenhet

I webbkursen om tillsyn av miljöfarlig verksamhet kan deltagaren få en beskrivning av vad som avses med begreppet *olägenhet för människors hälsa eller miljön*. Begreppet används bl.a. i 2 kap. 3 § MB och begreppet *olägenhet för människors hälsa* definieras i 9 kap. 3 § MB som en störning som enligt en medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig. Här avses både fysisk och psykisk påverkan. Sådana störningar omfattas också som i första hand påverkar välbefinnandet i inte ringa grad, exempelvis buller, lukt och termiskt inomhusklimat. Bedömningen måste utgå från vad människor i allmänhet anser vara en olägenhet och kan inte enbart baseras på en enskild persons reaktion i det enskilda fallet. Även bedömningen av huruvida en störning är ringa är beroende av hur människor i allmänhet uppfattar störningen. Hänsyn ska dock tas till personer som är något känsligare än normalt, exempelvis allergiker.

Här kan det beskrivas vilka olägenheter som avses med "annat liknande", nämligen olägenheter som är likande de störningar som uttryckligen anges i 9 kap. 1 § 3 MB, och som får bestämmas genom praxis. Tillämpningsområdet är brett och i förarbetena anges exempel på "annat liknande" vara insekter, luftburna bakterier och virus, annat ljud än buller, gnistor eller psykisk inverkan.

I rättstillämpningen har även ansetts att skuggor och estetiska olägenheter, såsom förändringar i landskapsbilden, kan utgöra annan liknande olägenhet. Här kan ges exempel på olika fall i praxis som exempelvis MÖD 2007:28 där utövande av golfspel i anslutning till gång- och cykelbana ansågs utgöra miljöfarlig verksamhet. Mark- och miljööverdomstolen har även ansett att en mobilmast är en miljöfarlig verksamhet då masterna kan ge upphov till psykisk oro hos närboende (MÖD 2005:55).

Tillsynsmyndighetens uppgifter

Kursdeltagaren kan härafter få en genomgång av vad syftet med tillsynen av miljöfarlig verksamhet är, nämligen att förebygga och minska störningar i miljön. Det innebär att tillsynsmyndigheten kontrollerar att verksamheterna inte bryter mot miljöbalkens bestämmelser och att företagen har en fungerande egenkontroll. Verksamheterna kontrolleras genom inspektioner och krav kan ställas på exempelvis reningsutrustning, kemikalieval och hantering av avfall. I tillsynen ingår också handläggning av anmälningar, tillstånd och klagomål.

Tillsynsmyndigheten har en rådgivande funktion men kan också förelägga om åtgärder. Om det misstänks att brott mot miljöbalken har begåtts och överträdelsen kan vara straffbar så är tillsynsmyndigheten skyldig att anmäla händelsen för åtalsprövning.

Egenkontroll och kontrollprogram

Egenkontroll innebär att en verksamhetsutövare ska ha bra rutiner för drift, skötsel och underhåll och att åtgärder utförs så att lagen alltid följs.

Här kan man belysa hur tillsynsmyndigheten kan kontrollera att verksamhetsutövaren bedriver en tillräcklig egenkontroll och har lämnat in årlig miljörapport i de fall det krävs. Enligt 26 kap. 19 § MB ska den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar. Det finns krav på att verksamhetsutövaren genom egna undersökningar eller på annat sätt ska hålla sig underrättad om verksamhetens eller åtgärdens påverkan på miljön.

Om tillsynsmyndigheten anser att det behövs så kan verksamhetsutövaren föreläggas att lämna in förslag till kontrollprogram eller förbättrande åtgärder. Kontrollprogrammen är en del av egenkontrollen men koncentrerar sig på hur kontrollen av ev. tillståndsvillkor ska utföras. Som vägledning för en verksamhets egenkontroll finns bland annat bestämmelser i förordningen om egenkontroll.

Här kan det t.ex. finnas en länk till allmänna råd och handbok från Naturvårdsverket.

Tillståndsvillkor och omprövning

Förutom att tillsynsmyndigheten kontrollerar att verksamhetsutövare följer gällande lagar och andra bindande bestämmelser så ska myndigheten även följa upp och kontrollera att lämnade tillstånd och villkor följs. Här kan kursdeltagaren få närmare beskrivning av olika begränsningsvärden, utsläppsvillkor eller andra villkor och hur tillsynsmyndigheten kan kontrollera dessa. Om villkoren anses otillräckliga ska myndigheten på eget initiativ ta upp frågor om omprövning, ändring eller upphävande av villkor i enlighet med bestämmelserna i 24 kap. MB.

Här kan omprövningsprocessen/förutsättningarna beskrivas närmare.

Åtalsanmälan och miljöstraffsavgift

I den här delen av kursen kan deltagaren få en beskrivning av den skyldighet som tillsynsmyndigheten har enligt 26 kap. 2 § MB att åtalsanmäla överträdelser av miljöbalken.

Som ett led i tillsynen är tillsynsmyndigheten skyldig att anmäla de överträdelser av miljöbalkens regler som är straffbelagda till polis- eller åklagarmyndigheten (här kan en jämförelse göras med skyldigheten att påföra miljöstraffsavgift enligt 30 kap. 1 § och 3 § MB). Tillsynsmyndighetens skyldighet är enbart att anmäla de faktiska förhållandena så snart en straffbar överträdelse kan konstateras. Tillsynsmyndigheten ska undvika att själv göra en bedömning av om överträdelsen kan medföra en fällande dom eller om brottet är att anse som ringa. Gärningens allvar, eventuellt uppsåt, eller oaksamhet och vem som är straffrättsligt ansvarig är frågor som ska bedömas av polis och åklagare.

Här kan kursdeltagaren få veta att en anmälan till polis eller åklagare bör ske så nära in på överträdelsen som möjligt. Någon bortre gräns finns inte, men ett dröjsmål på nio månader mellan överträdelsen och anmälan har föranlett JO-kritik.

Anmälningsskyldigheten bortfaller inte då någon annan anmält överträdelsen, tillsynsmyndigheten ska likväl anmäla. I samband med att anmälan bör tillsynsmyndigheten var noggrann med att dokumentera de överväganden som görs i samband med beslutet att anmäla.

Då anmälningsskyldigheten är ett led i tillsynsarbetet har tillsynsmyndigheten rätt att ta ut kostnaderna för det arbete som anmälan innebär genom avgift enligt 27 kap. 1 § MB.

Avgift för prövning och tillsyn

Enligt miljöbalken ska miljö- och hälsoskyddstillsynen delvis finansieras genom avgifter. Därför tar t.ex. kommunen ut en tillsynsavgift för bland annat prövning och tillsyn av miljöfarlig verksamhet. Taxan fastställs av kommunfullmäktige.

En årlig tillsynsavgift tas ut i förskott för alla verksamheter med tillståndsplikt, för de flesta med anmälningsplikt och för vissa som varken är anmälnings- eller tillståndspliktiga. Övriga betalar i efterskott en timavgift.

Den här webbkursen kan liksom alla kurser inom miljötillsyn innehålla flera animerade s.k. case där kursdeltagaren får uppleva verkliga fall som knyter an till det fördjupade ämnet. På ett inspirerande och pedagogiskt sätt får deltagaren lösa problem eller svara på frågor. I den

här delen kan det t.ex. handla om hur handläggaren ska hantera ett otydligt villkor i ett tillstånd vid sin tillsyn av en miljöfarlig verksamhet.

Inför produktionen av webbkursen kan man utveckla den mer praktiska delen utifrån deltagarnas erfarenheter och intresseområden. Mer fokus kan även läggas på tekniska aspekter med hjälp av genomgångar av praktiska exempel.

Kursen kan även innehålla examinationsfrågor där kursdeltagaren får möjlighet att testa sina kunskaper för att kunna få ut ett diplom som visar genomgången utbildning och kunskaper.

KOMPLETTERING AV FÖRSTUDIE DEL 3 – TILLSYNSUTBILDNING ENLIGT MILJÖBALKEN

Samma metodik som tidigare har presenteras för den webbaserade baskursen inom miljötillsyn kan användas i andra webbaserade fördjupningskurser om tillsyn av exempelvis förorenad mark, miljöfarlig verksamhet, naturvård och vattenverksamhet. I det följande ska vi presentera vad webbkurser om naturvård och vattenverksamhet skulle kunna innehålla.

Naturvård — webbkurs fördjupning

I den här fördjupningskursen kan naturvårdens uppgift inledningsvis beskrivas. Det handlar om dels om att skydda och förvalta värdefulla områden och arter, dels att möta människors behov av att använda naturen och allt som naturen ger.

En översiktlig genomgång av de miljökvalitetsmål som är relaterade till naturvården kan ges. Det handlar om målen "Ett rikt växt- och djurliv", "Myllrande våtmarker", "Levande skogar", "Ett rikt odlingslandskap" och "Storslagen fjällmiljö".

Tillsynen inom naturvården skiljer åt från exempelvis tillsyn av miljöfarliga verksamheter. De metoder och rutiner som används är annorlunda.

Med en praktisk infallsvinkel kan det belysas hur olika regler styr tillsynsarbetet inom naturvården. Här kan bestämmelserna om områdesskydd i 7 kap. MB, skötsel av jordbruksmark enligt 7, 8 och 12 kap. MB, anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § MB och förordningen om anmälan för samråd samt artskydd enligt EU-lagstiftning och 8 kap. MB gås igenom. Detta kopplas genomgående till bestämmelserna om tillsyn i 26 kap. MB.

Här kan det finnas länkar till relevant praxis och s.k. case kan användas för att ge deltagaren möjlighet att delta interaktivt genom att först se en animerad film för att därefter svara på frågor.

I samband med att den specifika regleringen gås igenom så får kursdeltagaren kunskap om flera olika områden relaterade till naturvården. Exempel på dessa områden kan vara följande.

Behovsbedömningar, tillsynsplan

Länsstyrelser och kommuner ansvarar över många olika och komplicerade tillsynsobjekt inom naturvården och det kan vara svårt för miljöinspektörer att hitta tiden för att gå igenom dem. Tillsynsmyndigheterna måste därför göra en prioritering av objekten. Här kan kursdeltagaren få en genomgång av olika prioriteringsmetoder och en beskrivande jämförelse av planerad respektive händelsestyrd tillsyn.

Här kan det länkas till mallar för behovsutredning och tillsynsplan. Flödesscheman kan visa hur arbetet kan läggas upp.

Skötsel av jordbruksmark

I det här kursavsnittet kan deltagare få kunskap om vad tillsyn på lantbruk kan innefatta. Här kan det inledningsvis beskrivas vad som menas med jordbruksmark. Att det är områden som används, eller nyligen har använts för åkerbruk, bete (med tamdjur) eller ängsbruk. Hit hör även småbiotoper i eller intill sådan mark, till exempel dikesrenar, alléer och åkerholmar.

Kursdeltagaren kan få kunskap om varför tillsyn av jordbruksmark är viktig genom att en beskrivning ges av vad som hotar just den miljön. Ett av de största hoten inom jordbruket är minskad biologisk mångfald och det beror dels på nedläggning av jordbruksmark i glesbygd, dels ett alltmer intensivt jordbruk. Ett annat stort problem är att marker och landskapsdelar växer igen. Även gödsling, användning av bekämpningsmedel, modern teknik och strukturrationalisering har bidragit till att den biologiska mångfalden har utarmats. Läckage av näringsämnen från jordbruksmark är också ett stort problem, eftersom det bidrar till övergödningen av våra vatten.

Här kan deltagaren få praktiska exempel på hur man kan åstadkomma en likriktad och effektiv tillsyn av stallgödselhantering samt spridning av gödsel och växtskyddsmedel.

Samråd enligt 12 kap. 6 § MB

Den som planerar att vidta en verksamhet eller en åtgärd som väsentligt kan komma att ändra naturmiljön, men som inte omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt, ska lämna in en anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § MB. Anmälan ska göras hos den myndighet som utövar tillsynen enligt bestämmelser i 26 kap. MB. Tillsynsmyndighet är bl.a. länsstyrelsen.

Här kan kursdeltagaren få kunskap om att hänsynsreglerna i 2 kap. MB beaktas genom samrådsbestämmelserna eftersom tillsynsmyndigheten kan förelägga den anmälningsskyldige att vidta de åtgärder som behövs för att begränsa eller motverka skada på naturmiljön. Om det är nödvändigt för att skydda naturmiljön får myndigheten till och med förbjuda en verksamhet. Verksamhetsutövaren kan då ha rätt till ersättning enligt 31 kap. MB.

Här kan det länkas till Naturvårdsverkets handbok och allmänna råd om anmälan för samråd. Länkar till mallar och flödesscheman kan finnas.

I den här delen kan begreppet naturmiljö beskrivas och vad som kan anses vara en väsentlig ändring av naturmiljön. Det kan även ges praktiskt stöd för hur handläggning av en anmälan för samråd ska gå till.

Tillsyn av skyddade områden

Tillsynen av skyddade områden sträcker sig över flera tillsynsområden. Det kan handla om exempelvis nationalparker, naturreservat, kulturresevat, naturminnen, biotopskyddsområden, djur- och växtskyddsområden, strandskyddade områden och Natura 2000-områden. Här kan kursdeltagaren få närmare kännedom om de olika typerna av områdesskydd och vilken reglering som styr skötsel, tillstånd och tillsyn.

De här områdena är skyddade eftersom de har höga biologiska värden och är viktiga områden för hotade arter. Många skyddade områden är dessutom viktiga rekreationsområden för människor och tillsyn av de här områdena är nödvändigt för att säkra de värden som de är avsedda att bevara. Här kan det även understrykas att en väl fungerande tillsyn även är en viktig för att uppnå miljö kvalitetsmålen.

I den här delen kan kursdeltagaren få inblick i hur man kan bedriva egeninitierad tillsyn som är granskade och kontrollerande. Egeninitierad tillsyn i kampanjform kan t.ex. vara ett sätt att effektivisera tillsyns arbetet. Deltagaren kan även få veta hur en förebyggande, främjande tillsyn kan gå till och hur den kan följas upp på ett bra sätt. Förebyggande tillsyn i form av olika sorters informationsinsatser är viktigt för att t.ex. förebygga brott.

Här kan det redas ut närmare vad tillsynen ska omfatta när det gäller skyddade områden och vilka områden som kan utvecklas för att åstadkomma en bättre och mer effektiv tillsyn. Det är viktigt med en bra tillsynsplanering och deltagaren kan få handgripliga råd för hur en behovsutredning genomförs och hur en tillsynsplan kan tas fram. Enhetliga metoder, checklistor och mallar behövs och bör utarbetas.

Här kan det finnas olika flödesscheman, mallar och checklistor.

Artskydd

Förlusten av biologisk mångfald är ett av vår tids stora globala problem och skyddet av arter i landskapet är ett viktigt komplement till skyddade områden. Till skillnad från områdesskyddet gäller artskyddet över hela landskapet. Det innebär att alla kan beröras och behöva ta hänsyn.

För att säkerställa den biologiska mångfalden i Sverige har regeringen fastställt det 16:e miljömålet "Ett rikt växt- och djurliv". I övrigt så regleras skyddet för arter i Sverige genom framförallt artskyddsförordningen vars bestämmelser bygger på miljöbalkens bemyndigande att utfärda regler till skydd för hotade djur- och växtarter. Tillsammans med bland annat jakt- och fiskelagstiftningen innebär den att EU:s fågeldirektiv och habitatdirektiv införlivats i svensk lagstiftning. I den här kursdelen kan det ges en översikt över artskyddsförordningens innehåll och struktur med extra fokus på vissa bestämmelser.

Här kan kursdeltagaren få kunskap om hur man konkret och ändamålsenligt kan genomföra utredningar om artskydd och bedömningar i tillsynsärenden. En genomgång av olika metoder för operativ tillsyn gentemot någon som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd kan göras. Det handlar om systemtillsyn, detaljtillsyn och information.

Detaljtillsyn innebär att tillsynsmyndigheten granskar att verksamhetsutövaren följer reglerna i miljöbalken, artskyddsförordningen, Naturvårdsverkets föreskrifter om artskydd och uppfyller villkoren i tillståndsbeslut för handel, preparering m.m. Det kan även handla om att titta på hur kraven för märkning eller registerhållning uppfylls. Detaljtillsyn fungerar oftast som komplement till systemtillsyn, för att följa upp om det i praktiken fungerar så som verksamhetsutövaren beskriver det.

Systemtillsyn är en metod där verksamhetsutövarens egenkontroll och dennes förutsättningar att ta ansvar för miljöfrågor kontrolleras. Systemtillsynen syftar till att få verksamhetsutövaren att ta ett eget ansvar och innebär en granskning av hela eller delar av egenkontrollen. Det här innebär att tillsynsmyndigheten går in och granskar organisation, rutiner, kunskap m.m. Här kan man ställa frågor som till exempel hur verksamhetsutövaren ser till att de följer reglerna i artskyddsförordningen eller hur de hanterar kraven i artskyddsförordningen när de handlar med exemplar av skyddade arter.

Tillsyn kan även bedrivas genom att man ger skriftlig information till en hel grupp verksamhetsutövare.

I den här delen kan kursdeltagaren få kunskap om hur tillsyn på plats hos en konservator, i en zooaffär eller en djurpark kan gå till. Besöket kan göras oanmält eller efter en förberedande kontakt. Vid tillsyn på plats är det viktigt att känna till tillträdesbestämmelserna vilka kan gås igenom. Praktiska tips och råd i samband med tillsynsbesök kan ges.

Här kan det länkas till information om tillträdesbestämmelserna som finns i Naturvårdsverkets handbok om operativ tillsyn (2001:4).

Vilthägn

I det här kursavsnittet kan deltagaren få kunskap om vad ett vilthägn är och vilka frågor det finns att ta ställning till vid tillsyn av vilthägn. Ett vilthägn är en inhägnad för vilda djur som ofta ligger i områden där allemansrätten gäller. Djur som anses som vilda är exempelvis hjortdjur, strutsar eller vildsvin. Här kan det hänvisas till rättsfallet RÅ 2002 ref. 37 där det beskrivs närmare vilka djur som anses vara vilda. Renar anses inte som vilda djur i sammanhanget (prop. 1997/98:45, del 2, s. 791).

Ett vilthägn får enligt 12 kap. 11 § MB inte sättas upp i områden där allmänheten annars får färdas fritt utan att det fått tillstånd av länsstyrelsen. Ett stängsel som uppförs för att hålla vilda djur borta från vägar eller bostadsområden är inte vilthägn enligt bestämmelsen. Det krävs även tillstånd enligt jaktförordningen för att få ha djuren inhägnade. Jaktförordningen styr vilka djur som får hägnas in och hur inhägnaden ska se ut. Utöver det behöver verksamhetsutövaren kanske också ta hänsyn till djurskyddsförordningen eller artskyddsförordningen.

Syftet med tillståndsplikten är enligt miljöbalkens förarbeten att bevara möjligheten för allmänheten att färdas fritt i naturen och att skydda naturmiljön. Ett tillstånd kan förenas med villkor för att uppnå det här syftet. Hänsynen till friluftslivet kan exempelvis kräva att passager ordnas. Att erforderliga tillstånd finns och att föreskrivna villkor uppfylls är något för tillsynsmyndigheten att kontrollera. Att uppföra vilthägn utan tillstånd är straffbart som otillåten miljöverksamhet enligt 29 kap. 4 § MB.

Det finns detaljerade regler om exempelvis märkning av hägnat vilt som tillsynsmyndigheten har att kontrollera efterlevnaden av. Det handlar om Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2002:20) om vilthägn och inhägnader för handelsträdgårdar m.m. för att förebygga skador av hare. Det finns även särskilda regler för hägnat vilt i hjorthägn i Statens jordbruksverks föreskrifter

(SJVFS 2012:25) om smittskyddsmässiga villkor för hållande av hjort i hägn samt för hållande av andra klövdjur och hästdjur i sambete med hjort i hägn.

Här kan det länkas till Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2002:20) och Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2012:25).

Enligt 24 kap. 17 § MB får länsstyrelsen besluta nya eller ändrade villkor, om det genom ett vilthägn uppkommer oförutsedda olägenheter. Om olägenheten är betydande får ett tillstånd återkallas om den inte kan avhjälpas. Ett tillstånd får även återkallas om ett vilthägn inte längre behövs.

Stängselgenombrott

I det här kursavsnittet kan kursdeltagaren få kunskap om att det är en utgångspunkt att en markägare inte får begränsa allemansrätten genom att sätta upp stängsel som hindrar allmänheten från tillgång till mark där den fritt får vistas.

Här kan en genomgång av begreppet *allemansrätt* göras. Det kan då förklaras att allemansrätten inte grundar en rätt att passera över tomtmark där hemfridsskydd råder, eller odlade åkrar eller trädgårdar som kan skadas. En fastighetsägare kan då inte heller göras skyldig att anordna genombrott i stängsel som medger en sådan passage. Däremot kan fastighetsägaren föreläggas att anordna genombrott av stängsel som försvårar allmänhetens passage till mark där de fritt får vistas, även om när det finns möjlighet till passage i annan ände av fastigheten. Behovet av en snabbare väg är dock inte skäl nog för stängselgenombrott, om inte skillnaden är mycket stor.

Här kan rättsfallet RÅ 1991 ref. 54, RÅ 1977 s. 190 eller annan praxis beskrivas i form av s.k. case.

I 26 kap. 11 § MB ges tillsynsmyndigheten möjlighet att i enskilda fall meddela föreläggande om att se till att ett stängsel eller dike kan passeras eller bör tas bort helt. Syftet är att främja allmänhetens utnyttjande av allemansrätten. Vid beslut ska tillsynsmyndigheten beakta gällande lag, sedvanerätt och de särskilda omständigheter som finns i det aktuella fallet (prop. 1997/98:45, del 2, s. 910) vilket kan beskrivas på ett tydligt sätt och med kopplingar till verkliga tillsynsärenden.

Deltagaren kan få kunskap om att ett föreläggande enligt 26 kap. 11 § MB enligt 26 kap. 14 § MB kan förenas med vite. Enligt 31 kap. 11 § MB ersätter staten kostnaden för uppförande och underhåll av genomgångar som förelagts enligt 26 kap. 11 § första stycket MB, däremot inte för borttagandet av sådana stängsel som avses i paragrafens andra stycke. Innan länsstyrelsen fattar beslut enligt 26 kap. 11 § MB, ska den samråda med Naturvårdsverket om beslutet kan leda till ersättning, se 26 § förordning om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Här kan även talerätsfrågor belysas med hjälp av praxis. Om en enskild anmäler ett stängsel till tillsynsmyndigheten och denna beslutar att inte vidta någon åtgärd med anledning av anmälan

anses inte anmälaren kunna grunda talerätt inför domstol enbart på allemansrättsliga grunder (MÖD 2007:18).

Webbkursens upplägg i övrigt

Webbkursen om naturvård kan innehålla delar med s.k. case där kursdeltagaren får uppleva verkliga fall som knyter an till det fördjupade ämnet. På ett inspirerande och pedagogiskt sätt kan deltagaren få lösa problem eller svara på frågor. I den här delen kan det t.ex. handla om hur man kan hantera ett mycket stort antal tillsynsobjekt, planerad respektive händelsestyrd tillsyn, behovsutredning och objektsregister.

Inför produktionen av webbkursen kan den mer praktiska delen av kursen utvecklas utifrån deltagarnas erfarenheter och intresseområden.

Kursen kan även innehålla examinationsfrågor där kursdeltagaren får möjlighet att testa sina kunskaper för att kunna få ut ett diplom som visar genomgången utbildning och kunskaper.

Vattenverksamhet — webbkurs fördjupning

Den här fördjupningskursen kan, med en praktisk infallsvinkel, belysa hur olika regler styr tillsynsarbetet inom vattenverksamhet. Som exempel kan nämnas de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB, bestämmelserna om vattenverksamhet i 11 kap. MB, miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram i 5 kap. MB, lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, miljötillsynsförordningen, förordningen om vattenverksamhet m.m., vattenförvaltningsförordningen, förordningen om dammsäkerhet samt EU:s ramvattendirektiv. Detta kopplas till bestämmelserna om tillsyn i 26 kap. MB.

Normalt är det länsstyrelsen som är operativ tillsynsmyndighet när det gäller vattenverksamhet men tillsynen kan delegeras till kommunen. Här kan det beskrivas när och hur det kan ske. Bestämmelser om tillsyn finns i 26 kap. MB och i miljötillsynsförordningen. Bestämmelser om det operativa tillsynsansvar som hör samman med vattenverksamheter finns i 2 kap. 4, 29 och 31 §§ miljötillsynsförordningen. Bestämmelser om avgifter finns i förordningen om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken.

Kursdeltagaren kan få kunskap om de omfattande lagändringar som infördes den 1 januari 2019. Ändringar som syftar till att tydligare harmonisera den svenska lagstiftningen med EU-rätten. Alla verksamheter med koppling till produktion av vattenkraftsel ska nu föras med "moderna miljövillkor", dvs. villkor som ligger i linje med miljöbalken. Det innebär att sådana verksamheter som har lagakraftvunna tillstånd sedan tidigare än miljöbalkens ikraftträdande 1999 måste ompröva sina villkor. Vidare förändrades reglerna kring miljökvalitetsnormer i och med lagändringarna. Det är till exempel numera förbjudet att tillåta verksamheter eller åtgärder som riskerar att påverka miljökvalitetsnormerna negativt.

I samband med att den specifika regleringen går igenom så får kursdeltagaren kunskap om flera olika områden relaterade till vattenverksamhet. Exempel på dessa områden kan vara följande.

Vattenverksamheter och vattenanläggningar

Inledningsvis kan begreppet vattenverksamhet enligt 11 kap. 3 § MB beskrivas. Det kan vara byggande och andra arbeten i vatten. Vanligt förekommande är uppförande av dammar, vägbankar, bropelare, bryggor och pirar. Kabeldragning och anläggande av flytbryggor brukar anses omfattat av definitionen. Även ändring, lagning och utrivning av nämnda anläggningar utgör vattenverksamhet. Fyllning i vattenområde omfattas i begreppet vattenverksamhet. Uttrycket fyllning omfattar inte alla former av tippning i vattenområden. Med fyllning avses en åtgärd som åtminstone delvis syftar till att åstadkomma en vattenanläggning, exempelvis en vägbank eller en pir. Bortledande av ytvatten från ett vattenområde är också vattenverksamhet. Liksom grävning och andra åtgärder i vattenområden som syftar till att förändra vattnets djup eller läge. Andra åtgärder som är vattenverksamheter är bortledande av grundvatten, tillförsel av vatten för att öka grundvattenmängden och markavvattning.

Även vissa verksamheter som vanligen betraktas som miljöfarlig verksamhet utgör en del av vattenverksamheten om de härrör direkt från den. Det innebär att den myndighet som har tillsynen över vattenverksamheten eller vattenanläggningen också har tillsyn över utsläpp, buller, kemikaliehantering och andra störningar (både under byggande och drift) som vattenverksamheten eller anläggningen ger upphov till. I den tillsynen bör också ingå åtgärder som hänger samman med underhållet av en vattenanläggning som blästring och målning av luckor med mera.

Exempel på vattenanläggningar är dammanläggningar, fisktrappor, vägbankar, landfästen till broar, bropelare, bryggor, pirar och pumpar. Enligt 11 kap. 3 § MB ingår även begreppet manöveranordningar i vattenanläggningen. Manöveranordningarna behöver inte befinna sig på den plats där det fysiska ingreppet i vattenförhållandena sker för att anses ingå i vattenanläggningen.

Tillståndsplikt

Kursen kan ge kunskap om att det enligt huvudregeln i 11 kap. 9 § MB krävs tillstånd för att bedriva vattenverksamhet. Även om undantag finns i 11 kap. 9 a, 11 och 12 §§, 13 § andra och fjärde stycket samt 15 och 16 §§ MB.

Här kan det snäva generella undantaget från tillståndsplikten i 11 kap. 12 § MB beskrivas. Tillståndsskyldighet enligt 11 kap. MB föreligger inte om det är *uppenbart* att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena (prop. 1997/98:45, del 2, s. 771). Det är verksamhetsutövaren som har bevisbördan för att förutsättningarna i paragrafen är uppfyllda. Beviskravet är mycket starkt. Kravet på att förhållandet ska vara uppenbart innebär att tillståndsplikten omfattar i princip all slags vattenverksamhet av någon betydelse.

Härefter kan kursdelstagen få kunskap om hur tillståndsprövningen går till. I miljöbalkens fjärde avdelning och i lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet finns tillämpliga bestämmelser om det. Vid tillståndsprövningen ska samtliga relevanta miljömässiga konsekvenser av vattenverksamheten beaktas och vid behov regleras. Både allmänna och enskilda intressen ska beaktas vid tillståndsprövningen.

Om tillstånd till vattenverksamhet inte söks trots att sådant krävs kan det medföra ingripanden av tillsynsmyndigheten i form av föreläggande och förbud med stöd av 26 kap. 9 § MB. Det är vidare straffbart som otillåten miljöverksamhet att med uppsåt eller av oaktsamhet påbörja eller bedriva en vattenverksamhet utan tillstånd eller godkännande eller utan att ha gjort en anmälan (29 kap. 4 § första stycket MB).

Anmälningsplikt

I det här kursavsnittet kan kursdeltagaren få en genomgång av bl.a. 11 kap. 9 a § MB enligt vilken regeringen bemyndigas att föreskriva att vissa vattenverksamheter ska vara anmälningspliktiga. Bemyndigandet ger möjlighet att införa anmälningsplikt i stället för tillståndsplikt även i fråga om verksamheter som redan är påbörjade. Med stöd av bestämmelsen har regeringen meddelat föreskrifter i 19 § förordningen om vattenverksamhet m.m. Där anges vilka verksamheter som är anmälningspliktiga istället för tillståndspliktiga.

I 11 kap. 9 a § andra stycket MB anges att tillsynsmyndigheten i det enskilda fallet kan förelägga en verksamhetsutövare att ansöka om tillstånd trots att anmälningsplikt föreligger. Med stöd av bestämmelsen har regeringen meddelat föreskrifter i 23 § första stycket 2 b förordningen om vattenverksamhet m.m. Där framgår att föreläggande får meddelas om det behövs med hänsyn till verksamhetens påverkan på miljön eller enskilda intressen.

Här kan frågor om tillsyn på anmälningsverksamhet och samråd gås igenom. När blir en verksamhet egentligen anmälningspliktig? Här kan relevant praxis gås igenom, som t.ex. MÖD 2011:22 där länsstyrelsen hade förelagt en förening om att söka tillstånd till vattenverksamhet då föreningen skulle förlänga en befintlig kaj. Frågan i Mark- och miljööverdomstolen var om verksamheterna (muddring och anläggande av kaj) låg inom gränsen för anmälningsplikt eller om det krävdes tillstånd. Eller MÖD 2014:38 där länsstyrelsen hade förelagt en person att i efterhand ge in en anmälan om vattenverksamhet.

Mark- och miljööverdomstolen uttalade att det saknas lagstöd för att en verksamhetsutövare ska kunna ge in en anmälan efter det att verksamheten påbörjats.

Lärorika case baserade på relevant praxis kan visas i det här kursavsnittet.

Förelägganden

För att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av miljöbalken ska följas får tillsynsmyndigheten i det enskilda fallet besluta om de åtgärder eller förbud som behövs. Här kan kursdeltagaren få kunskap om att tillsynsmyndigheten inte får vidta mer ingripande åtgärder än vad som krävs i det enskilda fallet för att se till att miljöbalkens bestämmelser följs. Ett föreläggande eller förbud får inte heller begränsa ett beslut eller en dom om tillstånd i ansökningsmål som har rättskraft enligt 24 kap. 1 § MB.

En tillsynsinsats måste till att börja med riktas till rätt adressat vilket kan förtydligas i det här kursavsnittet. Vattenverksamheter och vattenanläggningar har många gånger en något diffus historia, och det är inte alltid helt lätt att hitta rätt ägare eller utövare. Särskilt för äldre vattenanläggningar kan det vara svårt att finna någon ansvarig rättighetsinnehavare.

Anläggningen kan sedan länge vara övergiven. Den kan ha utförts till förmån för en allmän farled, ett gruvföretag eller ett markavvattningsföretag som lagts ner. Problem kan också uppstå, när den som har ansvaret har trätt i likvidation eller gått i konkurs. I en sådan situation finns det möjligheter för länsstyrelsen att hos mark- och miljödomstolen utverka att rätten att bibehålla vattenanläggningen återkallas (24 kap. 3 § andra stycket MB).

Tillämplig praxis kan gås igenom i det här kursavsnittet. Mark- och miljööverdomstolen har t.ex. i rättsfallen MÖD 2012:26-28 ansett att det är möjligt att förelägga en verksamhetsutövare om att inkomma med en tillståndsansökan om tillstånd saknas för den aktuella verksamheten.

Tillsynsmyndigheten får besluta att den som bedriver verksamhet eller vidtar en åtgärd ska lämna de uppgifter och handlingar som behövs för tillsynen. Bestämmelsen i 26 kap. 21 § i MB avser endast sådana uppgifter som är av betydelse för tillsynen såsom driftsförhållanden, omfattningen av verksamheten m.m. Upplysningarna behöver inte avse enbart den löpande tillsynen utan tillsynsmyndigheten kan även begära uppgifter som den behöver för övergripande, samordnande och uppföljande miljöarbete. Bestämmelsen ger emellertid endast stöd för inhämtande av handlingar och upplysningar som inte kräver närmare utredning.

Utöver de undersökningar en verksamhetsutövare gör inom ramen för sin egenkontroll har tillsynsmyndigheten möjlighet att förelägga om undersökning enligt 26 kap. 22 § MB. Det är verksamhetsutövaren som står för kostnaden av utredningen. Undersökningsplikten är därför begränsad till vad som behövs för att tillsynsmyndigheten ska kunna utföra sin tillsyn. Undersökningar som genomförs får inte vara ren forskning. De utredningsåtgärder som krävs måste även vara rimliga och nyttan med utredningsåtgärden måste stå i proportion till kostnaderna.

Enligt 26 kap. 14 § MB får ett föreläggande eller förbud förenas med vite. Närmare bestämmelser om vitesföreläggandets adressat, beräkning av storlek, utformning och utdömande finns i lagen (1985:206) om viten. Här kan aktuell praxis belysa området.

Här kan relevanta checklistor beskriva vad en ansökan om utdömande av vite ska innehålla.

Även förfarandet med utdömande av vite kan beskrivas. I Mark- och miljööverdomstolens mål M 5765-12 som avgjordes den 28 januari 2013-01-28 behandlas bland annat om länsstyrelsen har riktat utdömandet av vitemot rätt person. Föreläggandet avser borttagande av pir som uppförts utan tillstånd.

Lagligförklaring

Här kan kursdeltagaren få kunskap om vad lagligförklaring av en vattenanläggning innebär. Av 17 § lagen om införande av miljöbalken (miljöbalkens promulgationslag) följer att om en vattenanläggning har tillkommit utan tillstånd enligt 1984-års vattenlag eller motsvarande äldre lagstiftning eller om tillståndsfrågan beträffande en sådan anläggning är oklar, får den som äger anläggningen eller avser att utnyttja den för vattenverksamhet begära prövning av anläggningens laglighet hos mark- och miljödomstolen. En förutsättning för laglighetsprövning är att vattenanläggningen tillkommit utan tillstånd.

Bestämmelserna om lagligförklaring av vattenanläggningar är ändrade sedan den 1 januari 2019 vilket kan tas upp i det här kursavsnittet. Möjligheten att lagligförklara anläggningar som används för vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel har nu tagits bort (11 kap. 17 a § miljöbalkens promulgationslag).

Miljö kvalitetsnormer för vatten och försämringsförbudet

I det här kursavsnittet kan de nya reglerna kring miljö kvalitetsnormer och försämringsförbudet gås igenom. Försämringsförbudet hindrar kommuner och myndigheter att tillåta verksamheter som påverkar miljö kvalitetsnormer i vatten negativt.

Av den nya 5 kap. 4 § MB framgår det att kommuner och myndigheter numera har en skyldighet att inte tillåta att verksamheter eller åtgärder påbörjas eller ändras om verksamheten eller åtgärden kommer att påverka vattenmiljön på ett otillåtet sätt. Rekvisitet "otillåtet sätt" innebär att en miljö kvalitetsnorm inte får överskridas. Verksamheter eller åtgärder får heller inte tillåtas om de äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljö kvalitetsnorm.

EU-domstolen har genom den så kallade "Weserdomen" tolkat ramvattendirektivets (2000/60/EG) regler om försämringsförbud av en vattenförekomsts status. Enligt EU-domstolen är det tillräckligt att enbart en kvalitetsfaktor försämras för att en försämring av vattenförekomstens status ska vara för handen. Det innebär att bedömningen inte görs på vattenförekomstens statusnivå utan redan på kvalitetsnivå. I svensk rätt har bestämmelserna om kvalitetsfaktorer införlivats i form av miljö kvalitetsnormer.

Rättskraftsfrågor

I det här kursavsnittet kan deltagaren få mer kunskap om begreppet rättskraft och dess påverkan vid tillsynsåtgärder. Ett föreläggande eller förbud får enligt 26 kap. 9 § tredje stycket MB inte begränsa ett beslut eller en dom om tillstånd i ansökningsmål som har rättskraft enligt 24 kap. 1 § MB.

Här kan det även finnas anledning att titta på bestämmelsen i 26 kap. 9 § fjärde stycket MB där det finns undantag från regeln om tillståndsdomars och tillståndsbesluts rättskraft. Trots att en fråga är reglerad i ett tillstånd kan tillsynsmyndigheten meddela sådana brådskande förelägganden eller förbud som är nödvändiga för att undvika att ohälsa eller allvarlig skada på miljön uppkommer. För att man ska tillämpa denna undantagsregel bör antingen sannolikheten för skada vara ganska stor eller också den befarade skadan vara betydande.

Omprövning av vattenverksamhet – nya regler 2019

Här kan kursdeltagaren få närmare kunskap om den nya lagstiftningen som infördes den 1 januari 2019 och dess koppling till tillsyn. Ändringarna innebär att alla vattenverksamheter som har eller har tillkommit i syfte att ha en funktion för att producera vattenkraftsel ska ha moderna miljövillkor. Det innebär att sådana verksamheter som syftar till eller har syftat till att producera vattenkraftsel ska ha villkor som är i linje med miljöbalken. Verksamheter som bedrivs med tillstånd har enligt 24 kap. 1 § MB rättskraft avseende de frågor som har prövats. För att uppnå syftet med de moderna miljövillkoren krävs att verksamheter som medgivits tillstånd före miljöbalkens ikraftträdande år 1999 behöver ompröva sina villkor. På så vis kommer verksamheternas gamla villkor att ersättas

med nya villkor som är i linje med miljöbalken. Omprövning av tillstånd till vattenverksamhet regleras i 24 kap. MB.

Omprövningen av villkor ska göras på verksamhetsutövarens initiativ och det är vattenkraftsbranschen som ska bära hela kostnaden för arbetet att uppfylla EU-rättens krav på vattenverksamheter. Här finns möjlighet för tillsynsmyndigheten att informera om de nya reglerna på ett bra sätt. Alla verksamheter som bedrivs för produktion av vattenkraftsel kan ansöka om ersättning genom Vattenkraftens Miljöfond för att täcka de kostnader som kan uppstå när verksamhetens villkor omprövas och uppdateras.

Det kommer att införas en nationell plan för de prövningar och omprövningar som ska göras för att befintliga verksamheter för produktion av vattenkraftsel ska förses med moderna miljövillkor. De vattenverksamheter som framgår av 11 kap. 6 § MB och som har påbörjats innan utgången av år 2018 och inte på verksamhetsutövarens initiativ har tillståndsprövats eller omprövats enligt miljöbalken ska anmälas till den nationella planen.

Webbkursens upplägg i övrigt

Webbkursen om vattenverksamhet kan innehålla delar med s.k. case där kursdeltagaren får uppleva verkliga fall som knyter an till det fördjupade ämnet. På ett inspirerande och pedagogiskt sätt kan deltagaren, med hjälp av animerade filmer, få lösa problem eller svara på frågor. I den här delen kan det t.ex. handla om en anmälan om otillåten muddring eller annan vattenverksamhet.

Inför produktionen av webbkursen kan den mer praktiska delen av kursen utvecklas utifrån deltagarnas erfarenheter och intresseområden.

Kursen kan även innehålla examinationsfrågor där kursdeltagaren får möjlighet att testa sina kunskaper för att kunna få ut ett diplom som visar genomgången utbildning och kunskaper.